

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА

#434 ЛИСТ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ
ЦРНЕ ГОРЕ АД НИКШИЋ

ПРЕДСЈЕДНИК БОРДА ЕПЦГ
МИЛУТИН ЂУКАНОВИЋ

**Градићемо и
вјетроелектрану
Гвозд 2**

страница 5

ЕПЦГ И ЕКО-ФОНД
НАСТАВЉАЈУ САРАДЊУ

**Потписан споразум
за пројекат
„Солари 5000+“**

страница 8

РАЗГОВОР СА МИЛОШЕМ
КАРАДАГЛИЋЕМ

**Кроз жице
свјетске
музичке сцене**

страница 36

ЕПЦГ лидер по пословним приходима

4

Предсједник борда ЕПЦГ Милутин Ђукановић Градићемо и вјетроелектрану Гвозд 2

ЕПЦГ и Еко-фонд настављају сарадњу Потписан споразум за пројекат „Солари 5000+“

Нови објекти за бољу енергетску ефикасност Кључ за очување ресурса и заштиту животне средине

ХЕ „Перућица“ обиљежила 64 године рада На путу до модерне европске електране

Производни резултати у прва четири овогодишња мјесеца	14
Пред нама је изазовно љето	14
Пројекат изградње мХЕ „Отиловићи“ За нових 11 GWh енергије	16
АМБАСАДОРКА СЛОВЕНИЈЕ ПОСЈЕТИЛА ЕПЦГ Размотрене могућности сарадње ЕПЦГ и словеначких компанија	18
Интервју – ДЕЈАН ДРАШКОВИЋ Велики планови развоја	20
ЕПЦГ на Београдском енергетском форуму (БЕФ 2024) Ђукановић: Хидроенергетика корисна за соларне панеле	22
Горан Ђукановић из Дирекције за развој и инвестиције учествовао на MMSteel конференцији у Амстердаму Зелени челикполако заузима своје мјесто на тржишту	25

ИМПРЕСУМ

Предсједник Одбора директора
МИЛУТИН ЂУКАНОВИЋ
Извршни директор
ИВАН БУЛАТОВИЋ

Руководилац Сектора за
корпоративне комуникације
ТОМАШ ДАМЈАНОВИЋ
tomas.damjanovic@epcg.com

Шефица службе за односе
са јавношћу и маркетинг
МИЛИЦА АБРАМОВИЋ
milica.abramovic@epcg.com

Новинари
ТАТЈАНА КНЕЖЕВИЋ ПЕРИШИЋ
tatjana.perisic@epcg.com
МАРИЈА ВУКОТИЋ
marija.vukotic@epcg.com
ДРАГАНА Б. МИЈУШКОВИЋ
dragana.mijuskovic@epcg.com

Уредник фотографије
ЗОРАН ЂУРИЋ
zoran.djuric@epcg.com

Дизајн и припрема за штампу
БЛАЖО ВЕЉОВИЋ
veljovic.pg@gmail.com

ДРУШТВО

Помажу сиромашне и немоћне

42

ПУТОПИС

Од „Luštica bay“ и Бјелила до Пераста

46

ESG Adria Samit, од 24–26. априла, у Тивту Дјелуј сада за одрживо сјутра

27

Интервју – Alicia Lubrani Иновације у комуникацијама у енергетским компанијама

29

Интернет

32

Разговор са Милошем Карадаглићем о умјетности и Фондацији која трансформише културну сцену Црне Горе Кроз жице свјетске музичке сцене

36

Ђукановић и Мрваљевић на свечаности
отварања ВЕ Кривача у Голупцу

Пуштен у погон један од највећих вјетропаркова у региону

41

Акција ДДК ЕПЦГ

Кад радници заврну рукаве

44

18. Међународни подгорички
сајам књига и образовања

Читај, буди класик!

45

Обојана страна

48

Наградна игра

49

Препоруке

51

ДРУШТВО

Мјесто гдје љубав лијечи

38

ПРЕДСТАВЉАМО

Свијет природе ме оплемењује

34

ЕПЦГ лидер по пословним приходима

У фокусу Top Business Montenegro (TMB) иницијативе је истицање добрих примјера успјешне пословне праксе и промоција успјешних црногорских компанија, на бази реалних резултата који су остварени у претходној пословној години

Елеонора Албијанић

Компанија BI Consulting, водећи црногорски провајдер бонитетних информација, извршила је рангирање компанија које послују на подручју Црне Горе, по јасно дефинисаним, јавно доступним критеријумима те резултатима пословања приказаним у финансијским извјештајима.

У категорији “Велика предузећа” наша компанија заузела је прво мјесто, по пословним приходима.

Top Business Montenegro додјељује 21 признање и то: микро, малом, средњем и великом предузећу - са највећим пословним приходима, највећем послодавцу у Црној Гори, као и тржишним лидерима у појединим дјелатностима (15). У посебној категорији, наградиће и најуспјешније предузеће међу новим компанијама, основаним од 1. јануара 2021. године, под условом да испуњавају све остале услове селекције. У фокусу Top Business Montenegro иницијативе је истицање добрих примјера успјешне пословне

праксе и промоција успјешних црногорских компанија, на бази реалних резултата који су остварени у претходној пословној години. Активности које спроведе, за циљ имају и повећање културе финансијског извјештавања те фаворизовање легалне економије, што освјетљава још једну важну улогу TMB иницијативе - искрену посвећеност друштвеној одговорности. Показатељи који се посматрају су приходи од продаје остварени у претходној години и приказани у уредно попуњеним и правовремено предатим финансијским исказима. Надаље, анализирају се и дјелатности које за црногорску економију имају највећи значај, издвојено је њих четрнаест.

Награда Електропривреди Црне Горе, као и осталим награђеним предузећима, биће додијељена, почетком јуна, на једном од најзначајнијих пословних догађаја у Црној Гори, TBM Awards. Овај догађај ће на једном мјесту окупити црногорску пословну елиту, високе званичнике институција и организација које уређују пословни амбијент, као и припаднике дипломатског кора у нашој земљи.

Ђукановић је у интервјуу за FORBES Црна Гора најавио и друге значајне инвестиције, као што су уградња осмог агрегата у Хидроелектрани (ХЕ) Перућица од 54 MW, превођење поплавног таласа Зете у Крупац, затим тунел Крупац-Слано, што ће значајно повећати производњу.

План ЕПЦГ, како је казао, је и да изгради ХЕ Крушево за коју се спрема документација.

Говорећи о Жељезари Никшић, чију је имовину купила ЕПЦГ, рекао је да имовина фабрике сада много више вриједи него што је плаћена, она има потенцијал за прикључење соларне електране од 60 MW и неки инвеститор би само за тај потенцијал издвојио најмање 15 милиона еура.

ЕПЦГ је крајем 2022. године купила имовину Жељезаре од турске компаније Тосјали (Тосчелик) за 20 милиона еура.

Говорећи о Билећком језеру, казао је да постоји расположење да се врши валоризација потенцијала тог језера и да је арбитража са Републиком Српском крајња опција.

Електропривреда (ЕПЦГ) је предузеће које остварује највећи приход у Црној Гори годишње и била је у топ 10 компанија у региону по оствареном промету. Шта највише утиче на добар резултат у пословању?

На добар резултат у пословању највише утиче то што је електрична енергија једна од најзначајнијих роба које уопште постоје на европском и свјетском тржишту. Ови резултати су добри из више разлога. Имали смо у посљедње вријеме значајан раст цијена електричне енергије у свијету, у региону и на берзама, али такође пословодство које је дошло у марту 2021. донијело је неке веома значајне одлуке и то је утицало да је Електропривреда данас стабилна и ликвидна компанија. Да није било тих одлука, не бисмо данас овако причали о Електропривреди. Прешли смо на тржишни начин пословања са великим потрошачима, водећи рачуна о физичким лицима, односно грађанима. Једна смо од ријетких земаља гдје није дошло до повећања цијена електричне енергије. Сачували смо грађанима на стотине милиона еура.

И у прошлој години Електропривреда је остварила добре резултате пословања, али ипак тај тренд не биљеже све

ПРЕДСЈЕДНИК БОРДА ЕПЦГ МИЛУТИН ЂУКАНОВИЋ

Градићемо и вјетроелектрану Гвозд 2

Електропривреда Црне Горе вјероватно ће у јулу почети да гради вјетроелектрану (ВЕ) Гвозд, а у плану је и градња Гвозда 2 снаге 30 мегавата (MW), најавио је предсједник Одбора директора наше компаније, Милутин Ђукановић

Ћерке компаније. Очекујете ли да ће се то у наредном периоду промијенити?

Тренд пословања Електропривреде неспорно да је добар, али ћерке компаније, ако их посматрамо изоловано, можемо рећи да имају негативне пословне резултате, али оне су ипак ћерке фирме ЕПЦГ. Конкретно за Солар градњу – она ће имати одређени негативни резултат у 2023. години, али када гледамо само ефекте тих нових произвођача електричне енергије, када би то гледали са нивоа Електропривреде, ту би већ био плус. Према томе да преведем – да је Солар градња дио Електропривреде, то би био плус. Исто тако, ви можете да

узмете да посматрате одвојено хидроелектране и Термоелектрану (ТЕ) Пљевља и онда би постављали питање због чега су они у минусу, али су оне дио ЕПЦГ и генерални резултат је плус. То важи за Солар градњу, за Жељезару, иако је ситуација за Жељезару мало специфичнија. Јавност зна да у претходном периоду, а то је више од 30 година, немамо ријешен статус Жељезаре. Електропривреда се одлучила на куповину имовине Жељезаре, апострофираним имовине јер ми нисмо преузели никакве обавезе претходног власника Тосчелика и та имовина је, по процјенама, већ неколико десетина милиона вриједнија него што је платила Електропривреда.

Шта ће бити са Жељезаром? Да ли то предузеће има будућност без улагања од најмање 60 милиона, како сматра стручна јавност? Може ли Електропривреда да преузме тај финансијски ризик?

Имовина Жељезаре сада много више вриједи него што је плаћена, а још није урачунато то да Жељезара има изванредан потенцијал да се прикључи соларна електрана снаге 60 мегавата (MW). Малтене данас кад би на тржишту некоме саопштили да има могућност да прикључи електрану снаге 60 MW и то одмах, мислим да би само за тај потенцијал издвојио најмање 15 милиона еура.

Такође, ван Жељезаре постоји земљиште које је овом процјеном квалификовано као најнижа врста, међутим, значајан дио тога земљишта постаће градско - грађевинско земљиште. Конкурс за израду идејног архитектонског рјешења за изградњу стамбеног пословног комплекса Сунчани град завршава се 30. априла и ту ћемо имати тржне центре и можда изградњу од 500 до 1.000 станова и та земља ће имати много већу вриједност.

Па само да реализујемо та два пројекта, соларну електрану и Сунчани град, то би било доста. А што се тиче Жељезаре, она зависи од пуно фактора и Агенција за заштиту конкуренције, је донијела одлуку, ја немам ништа против те одлуке, да не може држава да организује нову производњу, да би се то сматрало државном помоћи. Имамо један жал што Агенција то није раније донијела јер је менаџмент Жељезаре, тај почетни, гајио илузију да би могла да се покрене производња челика и обрада челика и пуно су се томе посветили. Из тог разлога су занемарили неке дјелатности које су могле да раде и без покретања производње челика и ми сад баш крећемо да покренемо те активности - израде конструкција, одређени погони Жељезаре могу да учествују у ремонтима Термоелектране Пљевља, ХЕ Пива и Перућица.

Већ је завршен и усвојен елаборат за израду армирано-бетонских стубова, такође да не бисмо више плаћали екстерно обезбјеђење јер је привреда дужна да чува своју имовину, дио запослених Жељезаре је завршио и одређене курсеве да би могли да преузмемо и то обезбјеђење. Значи, могло би да има посла у Жељезари без покретања основне дјелатности, али то не иде лако и једноставно јер морамо да изврши-

мо преквалификацију радника. Разумијемо нестрпљење јавности да се одмах испоставе резултати, ми увијек можемо да вратимо уложени новац ако се определимо за опцију да продамо Жељезару са све соларним потенцијалом и такође да вратимо новац који би покрио досадашње трошкове и да нам остане десетак милиона профита да бисмо могли да кажемо послјерије 24 мјесеца - ми смо зарадили десет милиона. Мислим да треба Жељезари дати шансу, ово пословство Електропривреде ће се борити да се реализују ти пословни процеси који би могли да учине Жељезару стабилном. Мислим да је опасно издвојити 60 милиона еура улагања и мислим да је добра ова опција коју смо сад спремили - издавање у закуп објекта Челичане и Ковачнице - ако се јави инвеститор, озбиљан инвеститор који жели да покрене производњу челика и обраду челика, мислим да би то биле сјајне вијести за Електропривреду, за све грађане Никшића, у крајњем и све грађане Црне Горе.

Када ће почети изградња прве вјетроелектране у власништву Електропривреде?

По нашој пројекцији, она је требала да почне прије годину. Нажалост, имали смо проблема око добијања одређених дозвола. Нећу сад причати причу о угрожавању слијепих мишева, око сјече шума... Углавном, то се сад све превазишло. Расписани су тендери. Мислили смо да би требало да кренемо крајем маја, али ћемо морати то одложити за 13. јул када ћемо бити спремни да почнемо земљане радове. То би почело крајем маја, али један тендер је поништен, баш тај јавни позив за извођача земљаних радова, то је огромни посао. Ево, за сада 13. јул фигурише као датум. Неки детаљи, који можда и нијесу суштинске природе, могу да пролонгирају одређене процесе, али што се тиче Електропривреде Црне Горе, неће бити проблема. Али читава држава и локална самоуправа, прије свега државни органи, и они морају да раде заједно са нама, синхронизовано, да би што прије покренули изградњу новог вјетропарка Гвозд, ево, ексклузивно, можда ће се радити одмах још 30 MW Гвозда 2.

Ако буде поништен тендер за соларну електрану на Бриској гори, хоће ли се Електропривреда јавити на нови тендер?

Електропривреда увијек жели да ради и гради, што је више могуће. Видјећемо какви су услови тендера, мислим да нема разлога да ЕПЦГ не учествује и на том јавном позиву. Мислимо да је то добро за читаву државу, уколико државна компанија учествује на тим јавним позивима. Понављам још једном, треба градити нове изворе електричне енергије. Нажалост, 40 година ми нисмо направиле 1 MW нових извора електричне енергије. Није то лако сустићи, али ја сам убијеђен до краја ове године и све са овим новим пројектима, а има их и још, и уградња осмог агрегата на ХЕ Перућица од 54 MW, превођење поплавног таласа Зете у Крупац, па онда тај тунел који се чека 40 и више година, тунел Крупац-Слано, то би исто могло да подигне значајно производњу.

И осим ове пословне филозофије коју смо успоставили у пројекту „3000 плус“ и „500 плус“, која данас доминира, можемо слободно рећи, не у овом региону, него и у читавој Европи, да је то један од побједника зелене транзиције, такође друга пословна политика да се хидроенергетска инфраструктура користи за изградњу соларних електрана. Такође, све више се потврђује мишљење експерата из области енергетике, да је Никшић Богом дан, јер ХЕ Перућица је најближа Никшићу, тамо имамо 330 MW, брзо ћемо имати и 380 MW, имамо седам агрегата, имаћемо и осми, мислимо да кад не ради Перућица, кад нема довољно воде, потенцијал сунца треба користити.

Шта ће бити са ХЕ Комарница, чијој се изградњи противи дио јавности?

Мислимо да са стручног аспекта треба да се гради хидроелектрана Комарница, али у сваком случају то ће бити политичка одлука, јер ипак политика сагледава све могуће аспект, сад ће стручњаци и експерти да замјере, али она ипак посматра шири контекст. Лично мислим да то треба на референдуму да одлуче грађани Шавника и Плујина или Жабљака или читаве Црне Горе, то је већ ствар договора, али са стручног аспекта Комарницу треба градити.

Имате ли план за изградњу неке друге велике хидроелектране (које)?

То је јавности опште познато да је у плану изградња хидроелектране Крушево и то би сјајно било. Има-

мо Комарницу, имамо већ ХЕ Пиву, изградимо Крушево...За Крушево мислимо да нема никаквих проблема, раде се испитивања, треба да се распише јавни позив, спремамо документацију, очекујем већ да ће средином наредне године техничка документација за изградњу ХЕ Крушево бити већ на нивоу документације коју имамо за Комарницу.

Да ли има помака у преговорима са Електропривредом Републике Српске о Билећком језеру или ће се ићи на арбитражу?

Лично сматрам, а и тај дух преовлађује у пословству Електропривреде да је арбитража посљедње средство. Ако се и побиједи на арбитражи, то ће дуго да траје, имамо извршен односе са Електропривредом Републике Српске (ЕРС). Постоји расположење да се врши валоризација потенцијала Билећког језера. Да ли ће то бити соларне електране на Билећком језеру, реверзибилна електрана...У сваком случају морамо да направимо синхронизацију са ЕРС и мислим да би на тај начин коришћењем на адекватан начин потенцијала Билећког језера, осим енергетског потенцијала који је неоспоран, могло би да се ријешу у

значајној мјери и водоснабдијевање црногорског приморја и томе се итекало посвећујемо, а мораћемо из дана у дан и све више.

Колико је Солар градња инсталирала соларних панела до сада и да ли имате рјешење за соларне панеле којима истекне рок употребе?

До 19. априла ми смо монтирали на крововима за пројекат „3000 плус“ и „500 плус“ соларне електране код 3.369 потрошача, чија је укупна снага 34.296 киловат-пика (kWp), односно 29.831 kW, или да преведем 34,296 MWп и 29,831 MW.

У пројекту „5000 плус“ ми смо већ извршили монтажу панела код 708 потрошача, чија је укупна снага 7.697 kWp, односно 7,697 MWп, што одговара снази од 6.882 kW или 6,882 MW. Укупно, до сада смо на кровним површинама инсталирали соларне електране за 4.077 потрошача, чија је укупна снага 41.993 kWп, односно 41,993 MWп, што одговара снази 36.713 kWp, односно 36,713 MWп. Такође, да бисмо били потпуно јасни, до сада је извршено прикључење на мрежу за 3.722 потрошача, односно 35.556 kWp, односно 35,556 MWp, или 31.050 kW, или 31,050 MW.

Од укупно нешто преко 3.000 учесника у пројекту Солари 3000+/500+, 1.800 потрошача произвело је више електричне енергије него што је потрошило и њима ће ЕПЦГ исплатити око 270.000 еура.

Чуо сам да соларне панеле којима истекла употреба да се већ користе као грађевински материјал, као неки нови панели за изградњу хала и томе слично, али не желим да будем претенциозан. Како год ја паметно рјешавање данас саопштим, једно је сигурно, оно неће важити за 25 година. То је то.

Народне године највећи црногорски произвођач електричне енергије Термоелектрана Пљевља биће због ремонта ван погона 7-8 мјесеци. Колико ће у том периоду недостајати електричне енергије Црној Гори и како планирате да ту количину обезбједите?

Чисто колико ће недостајати, то зависи и од хидролошке ситуације, а највише зависи, и то је мото данас у Електропривреди, да морамо ми да имамо што више обновљивих извора - сунца и вјетра, да радимо активно на превођењу вода, и од тога ће највише зависити колико ћемо успјети да завршимо до марта, кад очекујемо почетак застоја, до марта 2025. Ако ми будемо добри и вриједни да ових годину дана искористимо, да направимо још 100 MW нових извора електричне енергије, ми ћемо моћи да кажемо да и ту годину можемо да пређемо без икаквих проблема, али то зависи од пуно фактора. Нама је Термоелектрана годишње произвела око 1.400 GWh, то је огромна производња, то је готово 40% целокупне црногорске производње, али кажем, пуно ће зависити од нас колико ћемо урадити нових извора, такође пуно зависи и од тржишта, по којим цијенама ће се куповати та електрична енергија. Не бих желио да будем сада пророк и да прогнозирам шта се све може дешавати, може да буду цијене електричне енергије, нема тога ко то може процијенити, као што су 2022. године у августу цијене износиле 700 еура по MWh, прије десетак дана биле су 10 еура по MWh, и то ко зна ту формулу, тај не треба да сједи у Електропривреди, тај треба да иде на берзу да буде брокер и да зарађује добар новац.

Текст је пренијет из магазина FORBES biljana.matijasevic@forbescnagora.com

ЕПЦГ И ЕКО-ФОНД НАСТАВЉАЈУ САРАДЊУ

Потписан споразум за пројекат „Солари 5000+“

Извршни директори Електропривреде Црне Горе (ЕОЦГ) и Еко-фонда, Иван Булатовић и Драшко Бољевић, потписали су у Подгорици Споразум о заједничком финансирању и реализацији пројекта „Солари 5000+ (70 MW)“ за физичка и правна лица.

Споразумом је предвиђено да Еко-фонд учествује у пројекту кроз додјелу субвенција од 10 % за уградњу фото-напонских панела за физичка и правна лица.

- Изузетно ми је драго што склапањем овог споразума настављамо веома успјешну сарадњу са Еко-фондом, на задовољство свих учесника у пројекту, нарочито крајњих корисника - истакао је извршни директор ЕПЦГ Иван Булатовић.

- Веома смо задовољни досадашњом сарадњом, тако да сам сигуран да ћемо успјешно реализовати и

пројекат Солари 5000+ - казао је извршни директор Еко-фонда Драшко Бољевић.

Предметни споразум, како је са-

општено из ЕПЦГ, представља наставак успјешне сарадње, започете 2021. године, у склопу пројекта „Солари 3000+ и 500+“.

НОВИ ОБЈЕКТИ ЗА БОЉУ ЕНЕРГЕТСКУ ЕФИКАСНОСТ

Кључ за очување ресурса и заштиту животне средине

Енергетска ефикасност је препозната као економичан и брз начин за повећање сигурности снабдијевања енергијом и за смањење емисија гасова стаклене баште одговорних за климатске промјене. Са друге стране, енергетски ефикаснија привреда има позитиван утицај на економски раст и отварање нових радних мјеста

Марија Вукотић

Узимајући у обзир спровођење сложеног процеса енергетске транзиције, ЕПЦГ је покренула нови инвестициони циклус са циљем диверсификације производње електричне енергије, првенствено из вјетра и сунца уз реконструкцију постојећих енергетских објеката, постављајући енергетску ефикасност и технологије чисте енергије у фокус свог пословања.

Координаторка за енергетску ефикасност у Дирекцији за развој и инвестиције Славица Грбовић наводи да ће управо изградња нових производних објеката довести до повећања конкурентности и знатно унаприједити енергетску ефикасност у нашој земљи.

Славица Грбовић

IZUZETNI USLOVI
OTPLATE DUGA ZA DOMAĆINSTVA!
od 1. maja do 31. jula

PODIJELIMO TERET

www.epcg.com
Elektroprivreda Crne Gore
19100

Fiksne mjesečne rate od 20 eura | Obustava obračuna zatezne kamate | Izuzeće od prinudnih mjera naplate

Субвенције за домаћинства

Влада Црне Горе дала је сагласност за Пројекат повећања енергетске ефикасности у домаћинствима која за те намјене могу да рачунају на 8,8 милиона еура, од чега је за грађане Пљеваља предвиђено чак 2,8 милиона еура, саопштено је из Министарства енергетике и рударства. Програм за подстицање енергетске ефикасности у домаћинствима покренут је као дио пакета подршке за превазилажење енергетске кризе, који је Европска комисија додијелила Црној Гори у износу од 30 милиона еура. Од тог износа за домаћинства је опшредијелено осам милиона еура, додатних 300 хиљада еура је из буџета Општине Пљевља и 500 хиљада из средстава Еко фонда.

Поред субвенција за набавку савремених технологија, што омогућава грађанима знатне уштеде, уз мање мјесечне рачуне за електричну енергију, корисници ће бити у прилици да остваре субвенције на уградњу термоизолације, уградњу ефикасне фасадне столарије, уградњу модерних система за гријање/хлађење, као и инсталацију соларних система за припрему топле воде и производњу електричне енергије.

Након припреме потребних процедура за извођаче радова који ће бити партнери на програму, Еко фонд ће објавити позив за учешће, о чему ће грађани бити благовремено обавијештени.

Црна Гора има велики потенцијал у производњи електричне енергије из обновљивих извора. Хидроенергија обезбјеђује двије трећине укупне производње енергије у земљи, али је свега 17% теоретског хидроенергетског потенцијала до сада експлоатисано. Вјетро-енергија има значајан потенцијал за зоне са великом брзином вјетра (изнад 7 m/s). Енергија сунца је врло перспективна, јер у Црној Гори у просјеку је више од 2.000 сунчаних сати годишње, односно 2.500 сати годишње у приобалној регији, истиче Грбовић.

Сматра да би приоритет развоја електроенергетског сектора у

земљама региона југоисточне Европе и западног Балкана у периоду до 2030. године требало да буде развој обновљивих извора енергије (ОИЕ), усклађен са енергетском и климатском политиком ЕУ.

У духу реализације наведеног, Дирекција за развој и инвестиције је Пословним петогодишњим планом, у периоду 2024-2027, обухватила значајне инвестиционе пројекте као што су: изградња вјетроелектране „Гвозд“, уградња агрегата А8 у ХЕ „Перућица“, изградња соларних електрана, изградња ХЕ „Крушево“, реконструкција и модернизација постојећих великих хидроелектрана

ХЕ „Перућица“ и ХЕ „Пива“ и остале стратешки значајне пројекте. Такође, потребно је напоменути да је добар примјер повећања енергетске ефикасности реализација пројекта Солари 3000+/ 500+, Солари 5000+, док се пројекат Солари 10000+ налази на Јединственој стратешкој листи приоритних пројекта, истиче Грбовић.

Енергетска ефикасност један је од начина за борбу против климатских промјена, смањења трошкова енергије за потрошаче и побољшање конкурентности. Енергетска ефикасност је такође витална компонента у постизању смањења емисија штетних гасова у индустрији кроз декарбонизацију.

Директива о енергетској ефикасности (Energy Efficiency Directive – EED) направила је помак у приступу одређивања националних циљева у односу на претходну Директиву 2006/32/EУ о енергетским услугама у смислу проширења захтјева за остварење уштеда енергије са финалне потрошаче на трансформацију, пренос и дистрибуцију енергије.

Ова проблематика је конкретизирана у Акционом плану имплементације Стратегије развоја енергетике Црне Горе за период 2016-2020. година у оквиру посебног поглавља: Повећање енергетске ефикасности постојећих производних, преносних и дистрибутивних објеката, што, поред осталог, подразумијева реализацију програма ревитализације три велике електране као и малих хидроелектрана у саставу ЕПЦГ те анализу о могућностима укључења и рада мХЕ, ВЕ и ФН електрана у ЕЕС у терминима када буду изграђене. За ове програме Акциони план препознаје одговорне субјекте за њихову реализацију, дефинише потребна финансијска средства и динамику реализације активности, подсјећа Грбовић.

Такође, главни захтјеви Директиве о енергетској ефикасности који се односе на енергетску ефикасност на страни трансформације, преноса и дистрибуције енергије су транспоновани кроз Закон о енергетици, док је даља хармонизација имплементирана кроз подзаконске акте по основу овог Закона. Извори и обим коришћења енергије из обновљивих извора утврђују се Националним енергетским и климатским планом у складу са Општим смјерницама енергетске политике и прописима којима се уређује енергетска ефикасност и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште.

Детаљ са обиљежавања јубилеја

ХЕ „ПЕРУЋИЦА“ ОБИЉЕЖИЛА 64 ГОДИНЕ РАДА

На путу до модерне европске електране

То више нијесу приче, најаве и жеље, већ реалност о уградњи осмог агрегата, каже руководилац подружнице Радован Ђукановић, најављујући брзи тендер за пројектовање, испоруку опреме и монтажу агрегата А8. Додаје како се активно ради и на пројекту Превођења вишкова воде ријеке Зете у језеро Крупац и спајање језера Крупац и Слано, што ће условити да ХЕ „Перућица“ постане права, модерна европска електрана, која је, до сада, енергетском систему испоручила више од 55 милиона MWh енергије

Татјана Кнежевић Перишић

Најстарија црногорска велика хидроелектрана, смјештена је недалеко од Главе Зете, у Бјелопавлићкој равници. Изграђена давне 1960. године, име је добила по врелу Перућица, које извире у близини постројења; са својим перформансама, посебна је у електроенергетском систему Црне Горе и иако улази у 65 годину рада, не предаје се, ради савршено и систему испоручује годишње око 1000 MWh електричне енергије.

Зато је многи и зову „стара дама“.

А зашто је тако посебна? Идемо редом: у свом систему има три бране: Слано, Крупац и ретензију Вртац; пет затварачница: Крупац, Слано, Вртац, Улазна грађевина и Повија; системом канала у Никшићком пољу, објекат је повезан са затварачницама и компензационим базеном; сливно подручје захвата површину од 850 км2, док је површина слива 1170 км2; корисна запремина је 225 милиона м3 воде; укупна дужина брана је око шест километара, доводних канала

15 километара, тунела под притиском 3,5 км, цјевовода 3x2 км; пад од затварачнице „Повија“, гдје се налази почетак цјевовода, до прага електране је неједнородних 526 метара-по томе је јединствена и у Европи!

ХЕ „Перућица“ има својих седам агрегата; пет од по 40 MVA и два по 65 MVA. Пелтонове турбине, са генераторима хоризонталних осовина, обезбјеђују велику снагу за мали проток воде и огроман пад. У току су и у припреми три веома битна пројекта који се одавно чекају.

Forum Media d.o.o. Beograd
Part of FORUM MEDIA GROUP, Germany

Sertifikat

Stručnjak za energetsку ефикасност у индустрији

Slavica Grbović

је успешно завршила програм интензивне обуке са укљученом писаном провером знања и тако стекла сертификат

Stručnjak za energetsку ефикасност у индустрији

Трајање програма интензивне обуке: 14. новембар 2018 – 14. децембар, 2018

Тематске целине у оквиру обуке:

Управљање енергијом у циљу повећања ефикасности пословања
Примери добре праксе и мерна опрема
Енергетски системи у индустријским предузећима
Водич за преглед индустријског предузећа
Еколошки и финансијски аспекти енергетске ефикасности у индустрији

14. децембар, 2018.
Датум

Снежана Кећ
Директор

Кнежа Милутина 46-48, 11000 Београд, Тел: 011/529 2963, 329 9622, Факс: 011/ 329 29 63
Имеј: office@forum-media.rs, www.forum-media.rs

18 земаља
30 година
sveta tradicije

SRBIJA
NEMAČKA
AUSTRIJA
VELIKA BRITANIJA
KANADA
AUSTRALIJA
POLJSKA
SLOVENIJA
ČEŠKA
SLOVAČKA
ITALIJA
ŠPANIJA
RUŠIJA
HOLANDIJA
MAĐARSKA
HRVATSKA
HONGKONG
SINGAPUR

То више нијесу приче, најаве и жеље, већ реалност јер II фаза реконструкције и модернизације, за коју је потписан Уговор, је у току; тендер за пројектовање, испоруку опреме и монтажу за агрегат А8 је спреман и његово расписивање ускоро се очекује, а активно се ради и на пројекту Превођења вишкова воде ријеке Зете у језеро Крупац и спајање језера Крупац и Слано, најавио је руководиолац подружнице Радован Ђукановић, на скромној свечаности у радничком ресторану.

Додао је да ће реализацијом ова три пројекта, за три до четири године, ХЕ „Перућица“ бити у потпуности модернизован и поуздан производни објекат, са могућношћу максималне валоризације и искоришћења расположивог водног потенцијала.

Ђукановић је казао да запослени 64. рођендан увелико радно дочекују, с обзиром да су почеле активности око припреме овогодишњих ремонтних радова и реализације планираних инвестиционих пројеката.

У току је ремонт аутотрансформатора 125 MVA и њему припадајућих поља, у јуну нам је ремонт затварачница доводног система, у јулу по-

Шта чини систем ХЕ

Проточни такт хидроелектране чине: акумулациона језера, систем канала, таложница са компензационим базеном, улазна грађевина, доводни тунел, водостан, рачва и водостанска затварачница, цјевовод под притиском и одводне ваде.

стројења 110 kV, током августа, традиционално, главни ремонт, уз тоталну обуставу електране и у септембру ремонт постројења 220 kV, тако да наши ремонтни радови практично трају пет мјесеци, казао је Ђукановић.

Руководилац ФЦ Производња Бојан Ђордан, честитао је Дан електране и захвалио запосленима на труду и залагању, како би ХЕ „Перућица“ стабилно и поуздано радила.

Циљ нам је да ову електрану, посебно уз најављени осми агрегат и превођење вишкова воде Зете, коначно видимо у пуном капацитету, баш онако како је давне 1960. године била замишљена, нагласио је Ђордан.

Додао је да је визија ЕПЦГ даљи

развој система, базиран на обновљивим изворима енергије.

У том смислу видимо и изградњу двије хидроелектране – „Комарница“ и „Крушево“; то су јако добри пројекти, еколошки потпуно прихватљиви. С друге стране, даљи развој соларне енергије уско је везан за наше хидроелектране, јер могу да послуже као мјесто укључења соларних електрана. Чекамо од преносног система мишљење око планиране соларне електране на језеру Крупац, а треба размишљати и о развоју батеријских капацитета, који, у времену великих осцилација на берзама, постају нужност за сваку државу, казао је Ђордан.

РИЈЕЧ ЗАПОСЛЕНИХ

У реновираном радничком ресторану, сријећемо колегиницу **Мирју Радуновић**, руководиоцу Сектора експлоатације. Иако руководи Сектором у којем ради 70-так људи, каже да је сарадња сјајна.

Запослени знају свој посао, помажу једни другима, емпатични су, колегијални и заиста ми је задовољство имати такве колеге и бити у таквом колективу. Они су ту, по 12 сати на радном мјесту, а кад сви оду кућама, они остају овдје, и кад је вријеме и невријеме, и кад су кише и атмосферска пражњења... Привилегија је бити на челу оваквог Сектора, каже Радуновић.

А вођа такве једне смјене је и **Владан Вукчевић**. У смјени су обично по два запослена у машинској сали, два уклопничара, погонски електричар, вођа смјене, плус колеге на затварачницама, који прате регулацију воде.

Ми пажљиво контролишемо рад генератора, производњу, сарађујемо са НДЦ-ом, диспечерима, нашом Дирекцијом за управљање енергијом. То је константан рад, јако одговоран, каже Вукчевић. Истиче и то да је Модернизација донијела низ погодности радницима и боље услове рада, а „када уградимо осми агрегат, „Перућица“ ће бити европска електрана!“

Машински техничар **Владимир Крушић**, запослио се прије три године у Хидроелектрани. Ово је велика фирма, једна од најјачих у Црној Гори, са одличним колективом. Односи су јако добри, људски, сложни. Као у кући која се слогом гради, тако и овдје заједно и сложно испуњавамо радне обавезе, каже Крушић.

Жељко Николић, техничар за те-

Почела са радом кухиња

Након петнаест година, због престанка рада Мотела Глава Зете, кухиња и ресторан у ХЕ Перућица су враћени првобитној намјени – припремању хране и њеном послуживању запосленима. Радови су спроведени по Главном пројекту, који се састоји од четири цјелине: архитектуре, инсталација водовода и канализације, електротехничких инсталација и термотехнике. Кухиња је опремљена са изузетно квалитетном, новом опремом и надам се да ће, уз ангажовање наших запослених, радници бити задовољни квалитетом и начином припреме и послуживања хране, каже Радован Ђукановић.

Мира Радуловић

Владан Вукчевић

Жељко Николић

лекомуникације, пуних 40 година је наш колега. Ускоро ће у заслужену пензију.

Прошле су године брзо и пребрзо. Имао сам добар колектив и одличне колеге. Знате, ми смо ође посебни; одвојени од осталог свијета и кад је тако, немаш куд' но заједно, каже Николић.

Уз осмијех објашњава свој посао: Како смо „у рупи“, везе и комуникације су увијек проблематичне! Али рећи ћу вам: Ако има посла, не ваља работа-ако нема посла, све је добро!

ПЛАНОВИ ДО КРАЈА ГОДИНЕ

Према ријечима руководиоца **Радована Ђукановића**, до краја године слиједи реализација низа инвестиционих пројеката.

Планирали смо уградњу система за усис графитне прашине на генератору G6, санацију НН вода за напајање радио релејне станице „Острог“, реконструкцију система климатизације зграде Електране, наставак реконструкције расхладног система, санацију магациног простора, третман отпадних вода, другу фазу реконструкције приступног пута у кругу Електране, санацију браварије на управној зграде. Дакле, посла је пуно, планова још више, али вјерујем у ове запослене, у подршку менаџмента ЕПЦГ и у нашу „Перућицу“, поручује Ђукановић.

Мале хидроелектране

У саставу ХЕ „Перућица“ послује и пет малих хидроелектрана: „Подгор“, „Ријека Црнојевића“ (обје комплетно реконструисане), „Ријека Мушовића“, „Шавник“ и „Лијева Ријека“, укупне снаге 2,465 MW.

Производња у прва четири мјесеца

ХЕ „Перућица“, од почетка рада до 30.априла ове године, црногорском електроенергетском систему испоручила 54.978.895 MWh енергије; за прва четири мјесеца ове године, произведено је укупно 391.032 MWh енергије, што је 43% производног плана, према којем би, до краја године, требало да испоручи укупно 920 000 MWh електричне енергије.

Татјана Кнежевић Перишић

Хидролошке прилике у про- теклих четири мјесеца, биле су лошије од пројектованих и просјечних у ово доба године, каже Кривокапић.

Тако је, на територији Општине Ник- шић пало 738 l/m², што је за 20 l/m², мање него што је просјек. Уз то, „рас- поред“ падавина није био равномјер- ан, па смо током јануара и априла, имали дефиците у оствареним пада- винама, док је током фебруара оства- рена количина падавина била чак 72% изнад просјека. Све ово је, за по- сљедицу, имало промјениво кретање нивоа наших ријека и њихов хидропо- тенцијал, истиче Кривокапић.

Истиче да је ЕПЦГ, за посматрани период, остварила производњу од 1.136 GWh или 90 % од плана.

Од тога хидроелектране су произ- веле 707 GWh или 97 % плана, док је Термоелектрана произвела 429 GWh или 19 % ниже од плана; да би били прецизни, овдје морамо рећи, да је разлог ниже производње ТЕ „Пљевља“ у односу на план из Енер- гетског биланса, одлука менаџмента да ове године почне ремонт раније у односу на термин који је био плани- ран, а не због њене нерасположиво- сти или евентуалних застоја у произ- водњи, напомиње Кривокапић.

Кривокапић каже да је мањак па- давина, током посљедња два мјесе- ца, за посљедицу имао мање дотоке на ријекама, па самим тим и мању

Са укупно 1136 GWh електричне енергије, која је произведена у четири мјесеца, Електропривреда може бити задовољна, с обзиром на чињенице да је кише пало за око 20 литара мање него иначе, а да је цијена струје на берзи пала на око 62 еура/MWh. У овом периоду, продато је електричне енергије за око 39 милиона еура, а купљено 8,2 милиона, како се застој у раду ТЕ „Пљевља“ не би осјетио код потрошача, каже челник Дирекције за управљање енергијом Дарко Кривокапић

Дарко Кривокапић

ПРОИЗВОДНИ РЕЗУЛТАТИ У ПРВА ЧЕТИРИ ОВОГОДИШЊА МЈЕСЕЦА

Пред нама је изазовно љето

производњу.

Тако је ХЕ „Перућица“ из дото- ка ријеке Зете, произвела 260 GWh или 73 % од плана, што је за 95 GWh мање; када се овај дефицит произ- водње прерачуна у новчану вријед- ност, негативни ефекат је око 10 ми- лиона еура, каже Кривокапић.

Додаје да ће недостатак снијезних падавина у сливном подручју наших ријека, имати за посљедицу мање до- токе, па самим тим и мању хидро про- изводњу током мјесеци који су пред нама.

ТРГОВИНА ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ

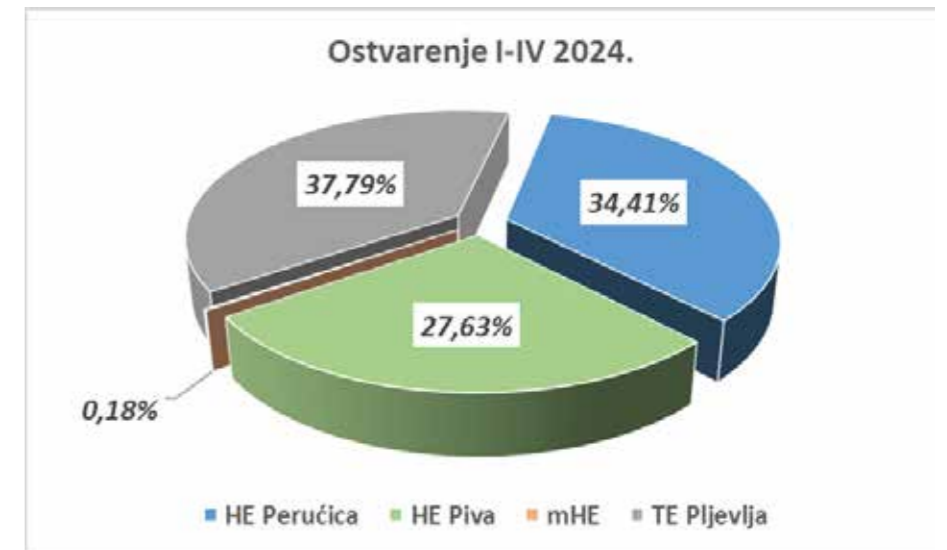
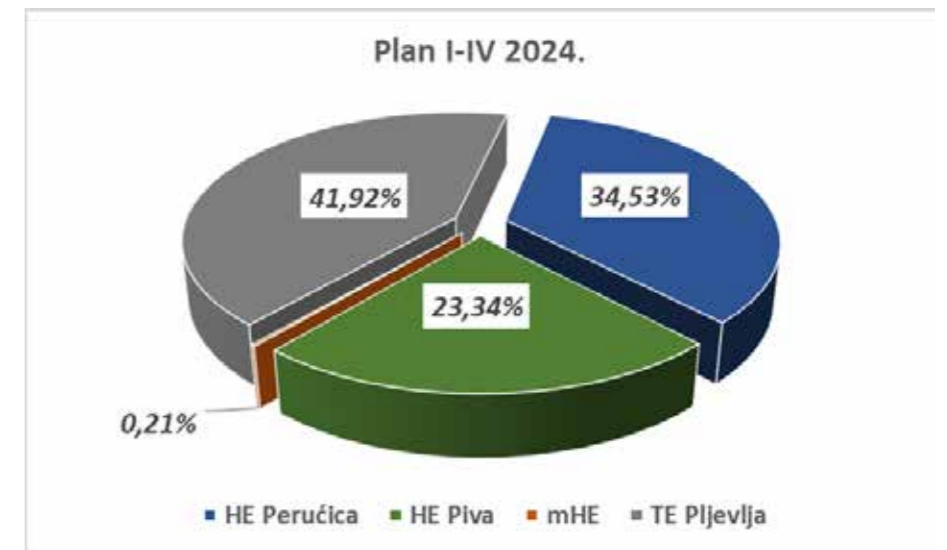
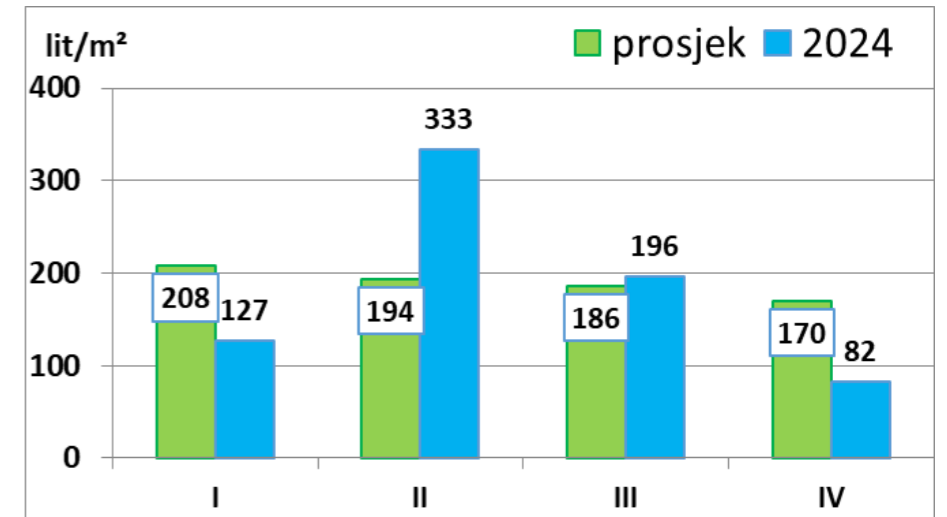
Почетак 2024. године, тачније пери- од јануар-април, обиљежио је рела- тивни пад цијена на „dayahead spot“ тржишту.

Остварене цијене на HUPX берзи су се кретале од јануарских 85,73 €/MWh, преко цијена у фебруару 69,35 €/MWh, марту 65,04 €/MWh те апри- лу од 61,96 €/MWh, а фјучерси су се трговали од децембарских 153,78 €/MWh до минималних, априлских 92,81 €/MWh, подсећа Кривокапић.

Дирекција за управљање енер- гијом је на велетржишту остварила куповину од 153 GWh, вриједности од 8,2 милиона еура, док је за исти пери- од, остварена продаја од 454 GWh, вриједности 38,7 милиона.

Тај први квартал, када је у питању куповина и увоз електричне енергије, био је карактеристичан по опера- тивној трговини на дневном нивоу, чиме смо вршили оптимизацију на- ших ресурса, док је због ремонта ТЕ „Пљевља“, током априла, увезена знатна количина електричне енер- гије, тачније 106 GWh (69% укупног увоза за четири мјесеца), вријед- ности 5,6 милиона еура. Када је у питању продаја и извоз електричне енергије, први квартал је карактери- сао већи извоз због веће хидропро- изводње од 393 GWh (86 % укупног извоза за четири мјесеца), док је то- ком априла, кроз оптимизацију, ре- ализована продаја од 61 GWh, вријед- ности 5,5 милиона еура, прецизира Дарко Кривокапић.

Показатељ, колико је претходна го- дина била хидро издашнија и колико то значи Електропривреди Црне Горе јасан је у сљедећим подацима: вишак електричне енергије је 2023. био 506 GWh, вриједности 94 милиона еура, док је салдо за посматрани период текуће године, 301 GWh, вриједности 30,5 милиона еура, истиче Криво- капић. Разлози за оволику разлику

садржани су у чињеници да смо про- шле године имали неуобичајено већу количину падавина, али и веће ције- не на берзи.

На крају, можемо закључити да је пред нама изазовно љето, а да је наш примарни задатак да сачувамо аку-

мулације колико год можемо, управо за наредне мјесеце. Иако љетњу се- зону карактерише максимална по- трошња, наши потрошачи могу бити спокојни – снабдијевање електрич- ном енергијом биће уредно као и до сада, поручује Дарко Кривокапић.

ПРОЈЕКАТ ИЗГРАДЊЕ МХЕ „ОТИЛОВИЋИ“

За нових 11 GWh енергије

Пројекат, вриједан око седам милиона еура, има много позитивних ефеката: утицај на локалну заједницу у виду концесионих накнада, могућности запошљавања становништва, одржавања путне инфраструктуре, спрјечавања поплавних таласа у низводном дијелу и што је можда и најзначајније, обезбјеђење стабилнијег снабдијевања електричном енергијом

Татјана Кнежевић Перишић

Електропривреда Црне Горе расписала је, 30. априла ове године, тендер за Пројекат изградње мХЕ „Отиловићи“ са роком за припрему понуда од 60 дана, након чега слиједи евалуација понуда и избор најбољег понуђача.

Менаџер пројекта Ратко Павићевић, појашњава да Пројекат обухвата израду главног пројекта, изградњу грађевинских објеката, испоруку и монтажу електро-машинске опреме, испитивање и пуштање у рад и израду Еколошког елабората о процјени утицаја на животну средину.

Планирано техничко рјешење мХЕ, подразумијева изградњу машинске зграде са пратећим објектима на десној обали Ћехотине, око 100 метара низводно од бране. Електрана ће бити опремљена са два агрегата; већим, основним производним агрегатом снаге 3,2 МВА, и мањим, помоћним агрегатом снаге 0,5 МВА, којим се енергетски користи биолошки минимум. Вода ће се у електрану допремати цјевоводом Ø1800, повезаним са акумулацијом преко десног темељног испуста, који ће бити реконструисан за потребе рада хидроелектране, каже Павићевић.

Идеја изградње мале хидроелектране

тране стара је бар 40 година, јер се и тада, давне 1981. године анализирао могућност изградње мале електране, с обзиром на вишак воде који постоји у акумулацији. Пројектна документација је тако, више пута дорађивана (2001. па 2011), али без реализације до данашњих дана.

Влада је 2021. усвојила Концесиони акт за давање концесије Електропривреди Црне Горе за коришћење воде из акумулације Отиловићи за изградњу мале хидроелектране, да би 27. 07. 2023. године, након прикупљених позитивних мишљења, издала Урбанистичко-техничке услове за изградњу мХЕ „Отиловићи“, наглашава Павићевић.

Додаје да је процијењена вриједност за Пројекат изградње мХЕ „Отиловићи“, односно израду Главног пројекта и извођење радова, око 7.000.000 еура.

Прелиминарне анализе показују да се изградњом мХЕ „Отиловићи“, може очекивати производња електричне енергије од око 11 GWh. Заснована је на коришћењу вишкова воде из акумулације Отиловићи, уз уважавање најсавременијих еколошких стандарда у складу са принципима одрживог развоја!

Павићевић оправданост овог објекта види у чињеници да већ постоји акумулација и брана, што битно утиче на потребна улагања за њену изградњу, а да постојање акумулације обезбјеђује континуитет у раду електране.

Брана „Отиловићи“

Још, за вријеме градње ТЕ „Пљевља“, за потребе снабдијевања њеног технолошког процеса водом, на ријеци Ћехотини, осам километара југоисточно од Пљеваља, 1981. године, изграђена је лучно-бетонска брана, са пратећим објектима. Висина бране је 59 метара, а запремина створене хидроакумулације је сса 18 милиона м³ (13 милиона м³ корисне запремине). Осим ТЕ „Пљевља“, као главног потрошача, вода из акумулације се користила за снабдијевање градског водовода и дрвног комбината „Вектра-Јакић“. Потрошња воде свих поменутих потрошача, креће се око 0,62 м³/с. Према досадашњим хидролошким испитивањима, средњи вишегодишњи протицај на профилу бране износи 4,68 м³/с, што даје могућност изградње мХЕ „Отиловићи“ уз постојећу брану, чиме би се вишкови воде из акумулације, као и вода биолошког минимума, која се испушта из акумулације, користила за производњу електричне енергије, са значајним техно-економским ефектима.

На овај начин ће се обезбиједити да техничка рјешења и опрема буду квалитетни, смањиће се број грешака и евентуалних интервенција у току експлоатације и одржавања објекта, сматра Павићевић.

Паралелно се изводе и активности на изради Тендера за ангажовање екстерног ревизора, као и за ангажовање екстерног надзора. Планирани рок за израду Главног пројекта,

Елабората о утицају на животну средину, ревизију Главног пројекта и издавање грађевинске дозволе је осам мјесеци од потписивања уговора. Рок за извођење радова у оквиру уговора је 20 мјесеци од издавања грађевинске дозволе. Ако све буде ишло планираном динамиком, за очекивати је да први киловати из мХЕ „Отиловићи“ потекну крајем 2026. године, каже Павићевић.

Бернарда Градишник, Милутин Ђукановић и Иван Булатовић на састанку у ЕПЦГ

АМБАСАДОРКА СЛОВЕНИЈЕ ПОСЈЕТИЛА ЕПЦГ

Размотрене могућности сарадње ЕПЦГ и словеначких компанија

Марија Вукотић

Амбасадорка Словеније у Црној Гори Бернарда Градишник посјетила је, Електропривреду Црне Горе. Током разговора са предсједником Одбора директора Милутином Ђукановићем и извршним директором Иваном Булатовићем и њиховим сарадницима представљени су стратешки пројекти ЕПЦГ, првенствено у области обновљивих извора енергије (ОИЕ), као дио инвестиционог циклуса вриједног око 400 милиона еура. Размотрене су и могућности сарадње словеначких компанија како на пољу енергетике, тако

и на пољу ИТ сигурности.

Предсједник Одбора директора Милутин Ђукановић упознао је амбасадорку Градишник са резултатима компаније и истакао да је посљедње три године направљен добар план. Нагласио је значај развојних пројеката на пољу зелене транзиције, истичући важност реализације пројекта „Солари 3000+/500+“ у складу са пословном филозофијом „производи гдје трошиш“.

До краја године на крововима у Црној Гори биће инсталирано приближно 100 мегавата снаге соларних панела, увјерен је Ђукановић.

Амбасадорка Градишник упозната

је и са огромним хидроенергетским и соларним потенцијалима Црне Горе, као и могућностима коришћења постојеће хидроенергетске инфраструктуре за прикључење соларних електрана. Било је ријечи и о ХЕ „Комарница“, али и значају прикључења агрегата А8 у ХЕ „Перућица“, као и валоризације Билећког језера.

Извршни директор ЕПЦГ Иван Булатовић истакао је заинтересованост за заједничке активности са словеначким компанијама на пољу енергетике. Булатовић је истакао да је веома важно користити искуства и препоруке Словеније, као чланице ЕУ, тим прије што настојимо да приликом реализа-

ције енергетских пројеката до краја испоштујемо европску регулативу.

Наше инвестиционе амбиције су јасне, чиста енергија, здрава животна средина, казао је Булатовић.

Амбасадорка Градишник истакла је задовољство тиме што ЕПЦГ има развојну визију зелене енергетске транзиције, значајан капацитет у погледу коришћења обновљивих извора енергије и што, уз пуно поштовање међународних стандарда, ефикасно унапређује стање у енергетици“.

Амбасадорка је апострофирала и значај размјене искустава између двије земље, па је менаџменту ЕПЦГ представила представнике компаније из Љубљане који имају партнере у Црној Гори, а баве се заштитом од сајбер напада.

Митја Трампуж из компаније Цреоплус истакао је важност прављења плана, дизајнирања и одржавања система сајбер заштите за компаније. Предложио је сарадњу „како би се успјешно суочили са сајбер нападима који нас очекују у будућности“.

Извршни руководилац Дирекције за ИЦТ и ДТП ЕПЦГ Брано Полексић указао је да ЕПЦГ има развијену ИТ инфраструктуру те да је покренута

процедура у случају сајбер напада Свјесни опасности од сајбер напада већ смо покренули процедуру у случају такве непријатности, али свакако је важно разумјети и узети у обзир сваку информацију од партнера, стручњака како би се правове-

мено онемогућило прављење штете било ком систему, казао је Полексић. На састанку су говорили и партнери фирме Цреоплус и представници асоцијације менаџера безбједности ЦГ, Драган Радуловић и колега Иван Чолаковић.

Детаљ са састанка

ДЕЈАН ДРАШКОВИЋ

ИЗВРШНИ ДИРЕКТОР БЕРЗЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ / MONTENEGRIN POWER EXCHANGE

Велики планови развоја

Прву годину рада црногорске берзе електричне енергије, Драшковић оцјењује изузетно успјешном, јер су ефикасном и циљаном online кампањом, довели 23 учесника на тржиште, што је за једну младу берзу, одличан пословни резултат. Постојање берзе је почетни корак у развоју тржишта електричне енергије у Црној Гори, а планирано је покретање унутардневног тржишта, као и имплементација упаривања тржишта са Италијом

Европа је правовремено реаговала у изградњи нових и припреми постојећих капацитета, поучена скоком цијена и кризом из 2022-те године, те се сад оправдано очекује један стабилнији енергетски период. Обзиром да се доста инвестирало у нове изворе енергије, па и батеријске капацитете, може се примјетити и блага тенденција пада цијена струје

Татјана Кнежевић Перишић

Прошла година обиљежена је покретањем три берзе у региону, што је аутоматски значило и благу конкуренцију по питању рада, те у таквим условима морамо да кажемо да смо изузетно задовољни и да је година дана иза нас била веома добра, каже Дејан Драшковић, извршни директор црногорске берзе електричне енергије.

- Систем ради стабилно, учесници су показали заинтересованост и овим смо направили само почетни корак у развоју тржишта електричне енергије у Црној Гори, пошто планирамо да покренемо и унутардневно тржиште, као и да почнемо убрзо да радимо на имплементацији упаривања тржишта са Италијом. Успјели смо да једном ефикасном и циљаном online кампањом доведемо 23 учесника на тржиште, што је за почетак једне младе берзе изузетан успјех, поготово ако се узме у обзир историјско искуство берзи нашег региона, као што су то CROPEX или SEEPEX, који су тај број учесника достигли тек након пар година својег рада. Такође, истакли би још једну веома важну чињеницу, а то је да смо успјели да константно имамо цијену у сваком сату, на тај начин пружајући константан цјеновни сигнал.

Чињеница да Црна Гора има берзу електричне енергије, колико значи за електроенергетски систем државе?

Са једне стране, имамо ту обавезу, која нам произилази из Закона о енергетици, као и преговарачког поглавља 15, за приступ Црне Горе Европској унији, као једну од кључних ставки за поглавље енергетике, међутим, треба се фокусирати и на остале бенефите, који се добијају кроз саму Берзу. Ово је главни предуслов за повезивање тржишта Црне Горе са јединственим тржиштем Европе, чиме се постиже квалитетнији пласман или набавка енергије јер се излази на једно знатно веће, робусније, комплексније тржиште, под истим условима као за било ког члана ЕУ. Осим тога, ту је и повећање сигурности снабдијевања, као и лакша и квалитетнија интеграција обновљивих извора у систем. У повезаном тржишту са земљама ЕУ, практично можете да гарантујете да ће та енергија наћи свој пласман негде на јединственом тржишту Европе, поготово кроз сегмент унутардневног тржишта електричне енергије, који такође планирамо да имплементирамо и покренемо у наредним корацима развоја. Иначе, константан цјеновни сигнал је круцијалан за све будуће инвестиције у енергетици, што ће се огледати кроз праћење РРА, па ће берзанска цијена бити референтна цијена у уговорима за откуп енергије из обновљивих извора.

За младу берзу, укупна тргована количина за годину дана, на дан-унапријед тржишту, је била 410408,2

MWh, са дневним просјеком од 1121,3 MWh. То, за нас лаике, дјелују као добри резултати. Јесу ли?

-Дозволите да будемо скромни, па да кажемо да су резултати солидни за прву годину рада. Да ли би вољели да су волумени били можда већи, наравно да да, али очекујемо да ће се ситуација значајно поправити доласком нових учесника које очекујемо у овој години, као и упаривањем нашег тржишта са Италијом. На овоме се већ ради, у некој припремној фази је и очекујем да убрзо почну заједничке активности са CGES-ом и нашим колегама из Италије, са планом реализације у 2026. години, како би се добило изузеће од чувеног CBAM-а (Carbon Border Adjustment Mechanism).

Предност овог пројекта је што инфраструктурно доста подсећа на пројекат спајања Италије и Грчке, те ће се ићи у примјену сличног модела, док, са техничке стране, већ имамо компатибилне системе који требају да се прилагоде на укључење ИТА-MNE границе у чувени алгоритам ЕУПХЕМИА, који ради калкулацију за комплетно тржиште Европе. Спајањем тржишта са Италијом, очекујемо повећање ликвидности и отварање нашег тржишта за јединствено тржиште ЕУ, а циљ је да то урадимо за оба сегмента тржишта, односно и за тржиште Дан-Унапријед и за Унутардневно тржиште, за које планирамо да стартује упарено са Италијом, односно са јединственим тржиштем Европе.

Цијена струје се некако стабилизovala на европским и регионалним тржиштима, па је и просјечна цијена енергије за протеклу годину на нашој берзи била око 90 еура, по MWh. Какве су прогнозе за наредни период?

Сви аналитичари тренутно предвиђају један стабилнији период, што може да се примијети кроз цијене фјучерса на берзама региона, поготово за период 2025. до 2027. Европа је правовремено реаговала у изградњи нових и припреми постојећих капацитета, поучена скоком цијена и кризом из 2022-те године, те се сад оправдано очекује један стабилнији период. Обзиром да се доста инвестирало у нове изворе енергије, па и батеријске капацитете, може се примјетити и блага тенденција пада цијена, када се узме у обзир да има доста инфраструктурних пројеката који су у фази изградње и чији се завршетак очекује у наредном периоду. Њиховим прикључењем на мрежу, неминовно ће доћи до промјене цијена струје на ЕУ тржишту, па самим тим, и до промјена цијена у нашем региону. У наредном периоду очекује се и неколико регионалних пројеката повезивања тржишта, који ће такође утицати на цијене и стабилност региона по том питању, гдје поред нашег пројекта са Италијом, мислим и на пројекат спајања Србија-Мађарска, Сјеверна Македонија-Бугарска, као и Сјеверна Македонија-Косово-Албанија-Грчка.

Учесници скупа на БЕФ-у 2024.

ЕПЦГ НА БЕОГРАДСКОМ ЕНЕРГЕТСКОМ ФОРУМУ (БЕФ 2024)

Ђукановић: Хидроенергетика корисна за соларне панеле

„БЕФ 2024“, 13. и 14. маја, у београдском хотелу Crown Plaza окупио је водеће енергетске стручњаке који су говорили о најактуелнијим енергетским темама у региону Југоисточне Европе

Марија Вукотић

На дводневном енергетском скупу разматрано је о утицају геополитичких дешавања на сектор енергетике, стратегијама држава региона за енергетску транзицију и декарбонизацију електропривреда, уз учешће 500 енергетских стручњака из 150 компанија, међународних организација и институција из преко 30 земаља.

Форум је организовао портал Balkan Green Energy уз институционалну подршку Министарства енергетике Србије. Учеснике из Црне Горе предводили су министар енергетике и рударства др Саша Мујовић и предсједник Одбора директора ЕПЦГ Милутин Ђукановић, који су били панелисти на овом престижном енер-

гетском скупу.

УБРЗАЊЕ МАПЕ ПУТА ЗА ДЕКАРБОНИЗАЦИЈУ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА РЕГИОНА

У оквиру панела „Убрзање мапе пута за декарбонизацију електропривреда региона“ говорио је предсједник Одбора директора ЕПЦГ Милутин Ђукановић који је подсетио да је Електропривреда Црне Горе прије двије године креирала пословну политику која форсира да се електрична енергија производи тамо гдје се и троши.

Та стратегија се показала врло ефикасном и већ је завршен пројекат Солари 3000+/500+ са инсталисаних 43,5 мегавата на 4.200 кровова домаћинства и привредних објеката у Црној Гори. План је да кроз

пројекат Солари 5000+, чија реализација је у току, додамо још око 60 мегавата, тако да у оба пројекта имамо укупно око 100 мегавата”, казао је Ђукановић.

Истакао је да у ЕПЦГ настоје да постојећу хидроенергетску структуру користе на начин који ће омогућити најбољу валоризацију соларних електрана, као дио пословне филозофије која има за циљ да се максимално искористе сви ресурси.

Најважнији извор електричне енергије у Црној Гори је ХЕ „Перућица“, која је проточна електрана, и кад пада киша суштински ради и има добре дотоке. Данас је велика штета уколико се кап воде потроши, а сунце грије, навео је Ђукановић.

Ђукановић сматра да је врло тешко планирати шта ће се десити за седам

или осам година, због непредвидљивости развоја технологије за производњу батерија, водоника и вјештачке интелигенције.

Шта год данас испланирамо, показће се да то није добро. Дobar дио индустрије у будућности ће вјероватно тежити да се прилагоди систему „производи гдје трошиш“ и можемо само замислити колико ће се развијати технологије батерија и колико ће се повећати степен искоришћења соларних електрана, додао је предсједник Одбора директора ЕПЦГ.

Вршилац дужности генералног директора Електропривреде Србије Душан Живковић сматра да ЕПС треба да се позиционира као модерна компанија, са другачијим портфолијом у наредном периоду, а да расположиве ресурсе – сунце, вјетар, воду – искористи у највећој могућој мјери, како би обезбидио енергетску сигурност.

Јан Гинар, потпредседник француског ЕДФ-а за Централну и Источну Европу у оквиру огранка ЕДФ Интернационал Дивисион, казао је да је француска електропривреда ЕДФ, као глобална компанија, која послује у скоро 30 земаља, декарбонизовала највећим дијелом свој енергетски микс, у којем нискоугљенични извори чине 93 одсто.

Производња ЕДФ-а износи близу 480 терават-часова годишње, а до 2050. је поставила за циљ да декарбонизује своју производњу електричне енергије, рекао је Гинар.

Гжегож Зјелински, директор за енергетику за Европу у Европској банци за обнову и развој, мишљења је да глобални циљ постизања угљеничне неутралности најкасније 2050. треба сагледавати кроз призму зеленог, која се тиче развоја ОИЕ, затим дигитализације, која представља огромну шансу.

Електропривреде Западног Балкана имају амбиције за 2050. годину, али су флексибилне у мапирању пута којим ће стићи до свог циља, јер се развој технологија не може сасвим предвидјети. Сматра се да ће се улога државних енергетских компанија на дуги рок мијењати и да је потребно да раде на повећању ефикасности и трансформацији пословања, закључци су панела „Убрзање мапе пута за декарбонизацију електропривреда региона“ на којем су учешћа узели и Виктор Андонов, члан Управног одбора ЕСМ-а и директор за развој и инвестиције, као и Иван Мрваљевић, руководилац Дирекције за раз-

вој и инвестиције Електропривреде Црне Горе.

СТРАТЕГИЈЕ ЗЕМАЉА РЕГИОНА ЗА УБРЗАЊЕ ЕНЕРГЕТСКЕ ТРАНЗИЦИЈЕ

Циљ Црне Горе смањење емисије гасова 55 одсто најкасније 2030. године, а да је дугорочна намјера да се угљенична неутралност оствари до 2050. године, истакао је министар енергетике и рударства у Влади Црне Горе Саша Мујовић, који је учествовао на министарском панелу о стратегијама земаља региона за убрзање енергетске транзиције.

Мујовић је рекао да ће Црна Гора добити 200 нових мегавата зелене енергије кроз неколико пројеката.

Међу њима су вјетропарк „Гвозд“ од 60MW, који ће вероватно бити завршен до краја 2025. године, и нови агрегат капацитета 60 мегавата на хидроелектрани „Перућица“, навео је Мујовић.

Црна Гора производи више од 60 одсто енергије из обновљивих извора, док се остатак добија из ТЕ „Пљевља“, али је у обавези да крене са њеним искључивањем, што је, каже Мујовић, лако рећи, али је велики изазов извршити.

Мујовић је напоменуо да Црна Гора мора да изгради нове капацитете из обновљивих извора енергије те да мора да ојача капацитете за hosting.

Додао је да Црна Гора има амбициозан план и да је на добром путу

да испуни захтјеве Енергетске заједнице, али је истакао и да без политичке стабилности не може да се очекује напредак. Истакао је, такође, да вјетар и сунце могу да буду помоћни извори енергије, али не и главни те да је циљ и намјера Црне Горе да се не само фокусира на соларне или вјетроелектране, већ да истовремено инвестира у стабилне изворе.

У оквиру министарског панела учесницима су се обратили и Дирк Бушле, замјеник директора Секретаријата Енергетске заједнице, Петар Ђокић, министар рударства и енергетике, у Влади Републике Српске, Гурбуз Гонул, директор у Међународној агенцији за обновљиву енергију-ИРЕНА, и Вугар Вејсалов, из Трансјадранског гасовода.

СА ЂЕДОВИЋКОМ О ИЗАЗОВИМА У ПРОЦЕСУ ЕНЕРГЕТСКЕ ТРАНЗИЦИЈЕ

Предсједник Одбора директора ЕПЦГ Милутин Ђукановић био је члан делегације која се, предвођена црногорским министром енергетике и рударства др Сашом Мујовићем, састала са министарком рударства и енергетике у Влади Републике Србије Дубравком Ђедовић.

Састанак, одржан у Влади Републике Србије, послужио је као добра прилика за размјену искустава у вези са процесом енергетске транзиције те бројним изазовима у том процесу са којима се суочавају све земље ре-

гиона.

На састанку су размотрене конкретне могућности сарадње, указано на важност регионалног повезивања и поновљена ријешеност двију држава да своју енергетску регулативу у потпуности прилагоде захтјевима и директивама Енергетске заједнице.

Што се тиче сектора енергетике, сматрам да као регион треба да кажемо шта угрожава не само енергетски систем, већ и економски раст. Затварање термоелектрана уз угрожавање стабилности снабдијевања или финансијске стабилности за Србију није опција. Не смијемо да вучемо неодговорне потезе, али настављамо да будемо посвећени преласку на обновљиве изворе енергије, а то је дугорочан процес. Важно је да заједно наступам у међународним организацијама, јер ћемо тако успјешније рјешавати отворена питања и заједничке изазове које имамо, саопштила је министарка Ђедовић након састанка.

Додала је да у Србији раде анализу утицаја СВАМ на енергетски сектор и ЕПС.

Тек након опсежних анализа, можемо да спроведемо мјере и политике које се односе на ову таксу, по моделу који је прихватљив за Србију, а увјерена сам и земље региона као што је Црна Гора која је у енергетски сличном положају, казала је мини-

старка рударства и енергетике Србије Дубравка Ђедовић.

Састанку су присуствовали државна секретарка у Министарству енергетике и рударства Црне Горе Биљана Ивановић, в.д. секретар у Министарству енергетике Весна Брајовић, директор Рудника угља Пљевља Немања Лаковић, као и в.д. генералног директора Електропривреде Србије Душан Живковић, државни секретар у Министратству рударства и енергетике Републике Србије Вељко Ковачевић, помоћник министра Јована Јоксимовић и савјетник министра за обновљиве изворе енергије Раде Мрдак.

ЗЕЛЕНА АГЕНДА-ЦИЉ!

Руководилац ФЦ Производња Божан Ђордан састао се са представницима ресорног министарства у Влади Србије. Теме састанка била су, сарадња и могућности увођења регионалних електропривреда у систем трговине емисијама угљен диоксида (ЕТС) и коришћења намјенских фондова за финансирање изградње замјенских капацитета.

Разговарало се и о СВАМ-у (Carbon Border Adjustment Mechanism), односно Систем за прекогранично прилагођавање угљеника, који представља само један од начина да се оне земље које не праве озбиљне реформе у енергетском сектору доведу у

тржишну равн са чланицама ЕУ које праве озбиљне кораке у “озелењавању” сопствене привреде и начина живота. СВАМ механизам међу робом коју треба додатно оперезовати третира и електричну енергију, с тим што је ЕУ оставила могућност да се електрична енергија не опорезује додатно све до 2030. године, али само под условом да државе испуне одређене услове те стога треба да се поради на испуњењу тих услова како би се електрична енергија ослободила пореза барем до 2030. године.

На састанку је истакнуто да је у току израда нове Директиве ЕУ о ЕТС - у, који је у процесу усвајања у разним институцијама ЕУ. То пружа прилику за законско прописивање одговарајуће, праведне и непристрасне интеграције западног Балкана у европска тржишта енергије, угљеника и финансија.

Састанку у Министарству рударства и енергетике Србије присуствовала је Жана Зечевић Булатовић, директорица ЕПЦГ д.о.о. Београд, Биљана Ивановић, државна секретарка у Министарству енергетике ЦГ, Јована Јоксимовић, в.д. помоћнице министра рударства и енергетике за међународну сарадњу, европске интеграције и управљање пројектима и др Вељко Ковачевић, државни секретар у Министарству енергетике Србије.

Горан Ђукановић на панелу у Амстердаму

ГОРАН ЂУКАНОВИЋ ИЗ ДИРЕКЦИЈЕ ЗА РАЗВОЈ И ИНВЕСТИЦИЈЕ УЧЕСТВОВАО НА MMSTEEL КОНФЕРЕНЦИЈИ У АМСТЕРДАМУ

Зелени челик полако заузима своје мјесто на тржишту

Теме престижне конференције MMSteelClub одржане, 28. и 29. априла ове године, у Амстердаму односиле су се на могућности производње зеленог челика и водоника, као и зелене енергије. Ђукановић презентовао могућности производње зеленог челика у нашој Жељезари у Никшићу гдје, према његовом мишљењу, производња може почети одмах без већих улагања и процедура

Марија Вукотић

Амстердамски енергетски самит фокусира се на квалитетан садржај, контекст и дискусију праћену огромним могућностима умрежавања. Овај ексклузивни догађај, ове године, донио је најновија дешавања у области енергетике, нафтної и индустрије гаса, о чему су своја искуства размијенили глобални лидери у тим областима на више конференцијских стаза. У оквиру десетак панела расправљало се о тренутном стању, као и перспективи и изазовима који предстоје у будућности.

Колега Горан Ђукановић из Дирекције за развој и инвестиције, као па-

нелиста, говорио је о зеленом челику који, по општем мишљењу учесника Конференције, полако заузима своје мјесто на тржишту.

Произвођачи зеленог челика, међутим, суочени су са недовољним количинама за сада још скупе енергије из обновљивих извора што им повећава трошкове производње и смањује профит и конкурентност, наводи Ђукановић.

Истиче да се, иако још није прецизно утврђена граница за дозвољену емисију CO2 по тони зеленог челика, најчешће узима вриједност 0,6.

Ђукановић је на Конференцији говорио и о зеленом водонику. Скренуо је пажњу да је по том питању највише урадила Њемачка, како у изградњи

производних капацитета и производњи, тако и у капацитетима складиштења и транспорту.

Водоник је кључни енергент на који се рачуна и у плану Европске уније је да до 2050. године достигне минималну емисију гасова и карбонску неутралност, подсјетио је Ђукановић.

Водоник се, данас, углавном добија коришћењем природног гаса као енергента, при чему се ослобађа угљен-диоксид.

Циљ је да се за производњу водоника користе, вода и вишак енергије из соларних електрана и вјетропаркова. Наиме, зелени водоник производи се електролизом воде коришћењем електричне енергије добијене из соларних или вјетро

електрана. При томе, не емитују се никакве загађујуће материје (нула емисије CO₂). У будућности (најкасније до 2050) зелени водоник би требало да замијени сва угљоводоничка горива – нафту и нафтине деривате, природни гас и угља. Његова велика примјена предвиђа се у жељезарама, сматра Ђукановић.

Европским фондовима намијењена су велика средства за истраживања и субвенције у примјени водоника, а што према очекивањима треба да доведе до шире употребе водоника до 2030. године.

Зелени водоник је још скуп за коришћење умјесто угља и гаса у про-

цесу добијања гвожђа из руде, али очекивања су да ће цијена пасти у будућности, са растом производње и инфраструктуре, што ће допринијети и јефтинијој и конкурентнијој производњи зеленог челика, очекује Ђукановић.

Општи утисак је да су велика очекивања од употребе зеленог водоника у будућности, и у индустрији и у возилима, гдје ће, макар дијелом, замијенити батерије.

Како људи из индустрије челика, углавном, не познају добро проблематику коришћења обновљиве, зелене енергије из сунца и вјетра, занимљива и информативна је била

моја презентација о неопходности складиштења те енергије, као и балансирања и регулације прије него се искористи у процесу производње зеленог челика, а исто тако и зеленог водоника, оцијенио је Ђукановић додавши да је за производњу једне тоне зеленог водоника потребно око 300 MWh зелене енергије.

Ђукановић је на MMSteelClub конференцији у Амстердаму говорио и о нашој Жељезари у Никшићу, у којој, према његовом мишљењу, постоје озбиљне могућности покретања производње зеленог челика без већих инвестиција и процедура – „производња може почети сјутра“.

Ова презентација је изазвала велику пажњу учесника. Било је више питања и пар дискусија, а неки су били и изненађени да у Европи постоји челичана са електролучном пећи која није у употреби, казао је Ђукановић.

Сматра да је то што фабрика и електролучна пећ нијесу у функцији, потенцијално, највећа препрека доласку неке компаније која би покренула производњу.

Поједине компаније које су биле присутне на Конференцији исказале су интересовање, па није искључено и може се очекивати да нека од њих пошаље представнике да посјете Никшић, пренио је Ђукановић утиске са MMSteelClub самита у Амстердаму.

Горан Ђукановић добио је позив да буде панелиста и на наредној MMSteelClub конференцији у Дизелдорфу, почетком октобра.

Елеонора Албијанић

Слоган овогодишњег Самита, трећег по реду, који је посвећен одрживом развоју и дијалогу о одговорности бизнис сектора у погледу еколошких, друштвених и стандарда одговорног корпоративног управљања, био је „Дјелуј сада за одрживо сјутра“. Окупио је преко 600 учесника, међу којима и бројне угледне званице из региона и свијета, председнике држава, представнике регионалних влада, свјетски препознате експерте, бројне регионалне компаније и међународне partnere.

Дискутовало о актуелним темама, као што су одрживе финансије и зелене енергетске транзиције, које су покретачка снага и мотор одрживог развоја, али и о темама као што су иновације, вјештачка интелигенција те како спријечити одлазак младих људи, затим радним правима, тржишту некретнина. Приказане су најсавременије технологије, подијељене најбоље праксе из стварног свијета и стратегије које „мијењају игру“, како би се учесницима омогућило да створе поуздану основу засновану на подацима за постизање ESG циљева.

Предсједник Црне Горе Јаков Милатовић, на отварању Самита, који је организован под његовим покровитељством, истакао је чињеницу да климатске промјене мијењају свијет какав познајемо.

Наша земља није изузетак. У свјетлу свих еколошких, енергетских и економских криза са којима се суочавамо, а чије је понављање извјесно, потребно је јасно сагледати и фокусирати се на дугорочни одрживи развој, поручио је предсједник Милатовић.

Како је расла свијест о климатским промјенама, тако је расла и о ESG-у (Environment – животна средина, Social – друштво, Governance – управљање), а на најновије трендове у 2024. години посебну пажњу треба да обрате компаније које желе да примени веће праксе одрживости, које су важне за постизање дугорочног успјеха.

Артур Лорковски, директор Секретаријата Енергетске заједнице, у уводном обраћању, осврнуо се на напредак и изазове у имплементацији Пакета интеграције електричне енергије и Плана интеграције оператора за спајање тржишта на западном Балкану.

Нагласио је успјешно успо-

Иван Булатовић

ESG ADRIA SAMIT, OD 24-26. АПРИЛА, У ТИВТУ

Дјелуј сада за одрживо сјутра

Самит, у организацији Sustineri Partners и Порто Монтенегра, а у партнерству са Владом Црне Горе и под покровитељством предсједника Црне Горе Јакова Милатовића, бавио се актуелним темама, као што су одрживе финансије и зелене енергетске транзиције, иновације, вјештачка интелигенција те како спријечити одлазак младих људи, радним правима, тржишту некретнина. Приказане су најсавременије технологије, подијељене најбоље праксе из стварног свијета и стратегије које „мијењају игру“, како би се учесницима омогућило да лакше постигну ESG циљеве

стављање тржишта електричне енергије за дан унапријед и унутар дана, у неколико земаља Западног Балкана, заједно са импликацијама примјене механизма прекограничног усклађивања (цијене) угљеника (CBAM) Европске уније.

Само се нека временски ограничена изузећа од CBAM-а могу одобрити трећим земаљама, а кредибилне акције и планови за испуњавање услова морају бити покренути, као што су цијене угљеника и климатска неутралност, казао је Лорковски.

Дао је савјете о холистичком националном приступу CBAM-у, који

укључује: климу, енергију, индустрију, конкуренцију, истраживање и животну средину.

БУЛАТОВИЋ: СВЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ У БУДУЋНОСТИ У ОБНОВЉИВЕ ИЗВОРЕ

Инфраструктурна и регуларна подршка два су најважнија предуслова за повезивање обновљивих извора на регионалну мрежу, идентификовање и адресирање изазова са којима се компаније сусријећу у транзицији са фосилних на обновљиве изворе треба да буду приоритет, док су иновативни бизнис модели кључни

за бржу експанзију обновљиве енергије закључено је на панелу „Шансе и изазови за инвестирање у ОИЕ“, одржаном првог дана Самита.

Један од учесника Панела био је и извршни директор ЕПЦГ Иван Булатовић, који је представио стратешке планове Електропривреде Црне Горе у транзицији ка обновљивим изворима.

Сви пројекти у инвестиционом плану ЕПЦГ, вриједни више стотина милиона еура, односе се на обновљиве изворе енергије. То се, у првом реду, односи на изградњу вјетроелектране „Гвозд“, као и соларне електране на Сланом језеру те соларних електрана у кругу Жељезаре Никшић, нагласио је Булатовић.

Говорио је и о еколошкој реконструкцији термоелектране „Пљевља“, њеном значају за стабилност електроенергетског система, али и чињеници да ће, кад се еколошка реконструкција заврши, 2025. године, њен рад бити у потпуности усклађен са регулативом ЕУ на пољу заштите животне средине.

Булатовић је нагласио да је ЕПЦГ регионални лидер по броју просјумера, којих тренутно има више од 4.000 и уграђених 40 MW снаге соларних панела на кровове кућа домаћинстава те привредних објеката и институција.

ВЛАДИНА КЉУЧНА УЛОГА У ЕНЕРГЕТСКОЈ ТРАНЗИЦИЈИ

Министар енергетике и рударства Црне Горе, др Саша Мујовић, учествовао је на панелу на тему: „Владина кључна улога у енергетској транзицији“ на којем се разговарало о томе

Важан фактор одрживог пословног успјеха

ESG је скуп стандарда који усмјеравају корпоративне политике како би биле у складу са концептима одрживог развоја у областима животне средине, друштвене одговорности и корпоративног управљања. Уједињене нације су, 2005. године, у сарадњи са кључним финансијским институцијама истражиле стварну важност друштвене одговорности из угла инвеститора. Извештај под називом „Ко се брине, тај побеђује“ увео је термин ESG улагање (заштита животне средине, друштвена одговорност и корпоративно управљање – („Environmental, Social and Corporate Governance“) и показао да разматрање ових фактора при доношењу одлука о улагању има смисла и из финансијске перспективе. Горућа питања одрживог развоја су, посљедњих година, значајно подстакла да се од саморегулације и добровољних активности крене ка подручју закона. Бројне државе и институције широм свијета доносе обавезујуће прописе на овом пољу, што ће имати значајан утицај на компаније. Иако правно окружење није свуда исто, фокус на ESG је такав да се компаније у све глобализованијем свијету морају припремити за оно што је већ нова реалност и разумјети могућности и пријетње које овај тренд носи. Укључивање принципа ESG у пословне стратегије постепено постаје неопходност за све компаније и важан фактор изградње дугорочног одрживог пословног успјеха. (www.geciclaw.com)

како државна подршка може убрзати усвајање технологија обновљиве енергије и кључним стратегијама за интеграцију обновљивих извора у националне енергетске системе.

Мујовић је поручио да коришћење обновљивих извора није ствар избора, већ обавеза.

„Легислатива је веома важна и у овом случају долази прије свих конкретних активности. Црна Гора тренутно има двије врсте обавеза – краткорочни циљ је смањити ниво угљен-диоксида (CO₂) 55 одсто до 2030. године, док је дугорочни циљ постићи карбонску неутралност“, казао је Мујовић.

Панелисти су истакли улогу међународног партнерства, као што је

EBRD, у подршци пројектима одрживе енергије за соларне, вјетро и хидроелектране.

Неки кључни закључци овог панела били су да постизање нето нуле до 2050. захтијева потпуни прелазак са фосилних горива и улагања у чисте, приступачне и обновљиве изворе енергије, да ће приватни сектор бити покретач инвестиција за већи дио енергетске транзиције, да Владе треба да пронађу модел сарадње са приватним сектором како би промовисале инвестиције у обновљиве изворе енергије, као и да би Владе требало да улажу у инфраструктуру за обновљиве изворе енергије и регулаторне оквире како би омогућиле ширење зелене технологије.

Елеонора Албијанић

Данас, у Ахро-у својим искуством у поменутим иновативним и напредним индустријама стреми уношењу промјене у енергетски сектор примјеном нових дигиталних процеса и иновативне Pulsee платформе. Суоснивач је Pulsee-a, који је покренут у октобру 2019. као нова енергетска и гасна 100% дигитална, зелена, без папира и родно неутрална платформа замишљена да убрза енергетску транзицију у Италији и потпуно одговори потребама потрошача. Јединствена, технолошка платформа која у стварном времену трансформише искуство са претплатом у једноставан, брз и пријатан моменат. Мисија PULSEE-a је да оснажи људску енергију, а њихов живот и свијет учини бољим, инклузивнијим и одрживијим мјестом.

Вријеме у ком живимо свакодневно уноси иновације у све аспекте нашег живота. Стога је ових дана комуникација у енергетском сектору веома изазовна. Шта су главни увиди стратешке комуникације у 2024. години?

У постојећем окружењу, енергетски сектор, као и многе друге индустрије, суочава се са вртлогом иновација и трансформација, доносећи, досада, непознате изазове у стратегијама комуникације. Појава необичних технологија и брза еволуција дигиталних платформи је фундаментално преобликовала начин ширења и пријема информација. Традиционални медији хватају се у коштац с промјенивим парадигмама, док дигиталне платформе и друштвени медији постају кључни покретачи комуникације, нарочито међу демографски млађим корисницима.

Управљање овим динамичним тереном захтијева спретан и проактиван приступ ПР стручњака. Одржавање кредибилитета и аутентичности међу какофонијом гласова захтијева константну опрезност. Штавише, убрзани темпо репродукције информација захтијева проактивно управљање кризом уз очување репутације.

У овом окружењу, императив за енергетске компаније и брендове је одржати и ојачати свјесност. Стратегије учинковите комуникација морају превазићи традиционалне границе,

АЛИЦИЈА ЛУБРАНИ
ДИРЕКТОРИЦА МАРКЕТИНГА У КОМПАНИЈИ АХРО ИТАЛИЈА

Иновације у комуникацијама у енергетским компанијама

Алиција Лубрани је главна директорица маркетинга у компанији Ахро Италија и на челу је дигиталне пословне јединице Pulsee. Започела је каријеру у Лондону, у Times International-у, након чега се преселила у Италију и управљала удружењем два италијанска payTV brenda (Stream TV и Tele+), које је основала SKY Italia. Претходно је била директорица маркетинга и комуникација у пословно-интерактивној организацији. 2011. године прихватила је нови изазов и као директор маркетинга и комуникација у водећој технолошкој компанији, Самсунг, била задужена за управљања потрошачком електроником и ИТ производима

прихватити различите платформе и остварити интеракцију са мноштвом публике на њиховим матерњим језицима. Способност прилагођавања и разноликост тактика у комуникацији су кључни за успостављање комуникације са различитим заинтересованим странама и осигурање дугорочног утицаја.

Укратко, увиди у стратешку комуникацију за 2024. годину ослањају се на неколика стуба: истинито преношење информација којим се брендови на кохерентан начин повезују са потрошачима, знатнијељност која представља круцијалан елемент за култивацију и успјех у промјенама понашања, добротит жена као посвећеност правој корпоративној сврси, персонализација као путовање на које се брендови укрцавају заједно са потрошачима и коначно генеративна вјештачка интелигенција која ће представљати катализатор шире друштвене промјене.

Енергија и екологија, руку под руку, синергијом граде одрживост. Који су најбољи канали и алати за истицање важности одрживости у језичком стилу разумљивом циљној публици?

Претходних година, запажен је пораст свјесности публике по питањима одрживости. Потрошачи сада очекују да се компаније активно укључе у рјешавање питања заштите животне средине и дају позитиван допринос друштвеној промјени. Стога, императив нам је да искомуницирамо нашу посвећеност планети, животној средини, заједници и људима на учинковит начин.

Наратив одрживости лежи у средишту наших стратегија приповиједања и комуникације. Не ради се само о ријечима; ради се о конкретним акцијама. Док се предузећа крећу кроз геополитичке сложености и честе кризе, проактиван приступ размишљања је кључан. Друштвено одговорно пословање добија на важности као камен темељац одрживих пословних пракси.

Како бисмо нашој циљној публици пренијели важност одрживости, морамо користити различите канале и алате прилагођене њиховим преференцијама и разумијевању. То може укључити платформе друштвених медија за дијелење занимљивог садржаја, зарађени и властита медија за саопштавање наших напора у погледу одрживости, транспарентност

у објављивању новости по питању наше преданости путем алата за директан маркетинг, коришћењем догађаја и радионица за подстицање дијалога, стварање партнерстава с организацијама сличног убјеђења и инфлуенсерима.

Друштвена одговорност компаније, интегрисана одговорност су појмови до сада коришћени за описивање одговорног пословног понашања, на волонтерској бази. Данас сви причају о ЕСГ концепту, који је замјенио претходне, с том разликом да је ЕСГ обавезан. Шта Ви мислите да ли обавезни услови улазе у бит друштвено одговорног пословања, хоће ли компаније бити одговорније увођењем ЕСГ концепта?

Концепт друштвено одговорног пословања се временом развио у термине као што су „интегрисана одговорност“ и „одговорност на волонтерској основи“ уз наглашавање значаја етичког пословања. Ипак,

појава ЕСГ критеријума представља значајан заокрет, будући да прелази из добровољне у обавезну усаглашеност.

По мом мишљењу, увођење обавезног ЕСГ услова итекако залази у бит друштвене одговорности компаније. Чинећи праксе одрживости обавезним, компаније су приморане да дају приоритет заштити животне средине, друштвеним и управљачким питањима у њиховим активностима и процесима доношења одлука.

Док неки заговарају да обавезна регулатива потцјењује добровољност ЦСР-а ја вјерујем да исти служе као неопходан катализатор за већу друштвену одговорност и друштвени утицај. Када се од компанија захтијева да се са правне стране придржавају ЕСГ стандарда истим се његује култура одговорности и охрабрују проактивне мјере за ублажавање ризика и унапређење одрживости.

Даље обавезни ЕСГ захтјеви могу подстаћи транспарентност и одговорност, будући да су компаније обавезне открити релевантне инфор-

Штавише, усвајање АхпоЗП формуле – фокусирање на планету, популацију и просперитет – пружа структурисани оквир за компаније да интегришу одрживе циљеве у своје стратегије, унапређујући своју способност да испуне своје обавезе према друштву и животној средини.

Када говоримо о одрживости, ви сте суоснивач PULSEE, платформе за енергију и гас која је 100% дигитална, еколошка, не користи папир, и која је родно неутрална, а такође и јединствена технолошка платформа која функционише у реалном времену која претвара искуство претплате у лак, брз и пријатан тренутак. Можете ли нам рећи како су купци прихватили ову платформу и колико су задовољни?

Коришћење Pulsee Luce e Gas је почело прије неких 5 година. Енергетски сектор у нашој земљи је традиционално повезан са старомодним процедурама функционисања.

Са Pulsee платформом, појавио се нов начин приступа енергији, који ставља у фокус дневне потребе појединаца, слободу избора, једноставност и одрживу потрошњу. Пулсее превазилази традиционални однос са енергијом која нам је потребна и обезбјеђује понуду која омогућава купцима да купују енергију и њом управљају независно, а такође нуди и низ персонализованих услуга које су развијене да задовоље потребе појединаца, заједница и цијелог свијета, са фокусом на одрживост и дијелење.

Дигитална технологија је препознатљива карактеристика ове платформе, управо из разлога што је технологија кључ за остваривање нових начина приступа енергији који, тумачењем промјена, стављају у фокус потребе појединца. Pulsee тежи ка успостављању трајне везе са људима тако што нуди рјешења прилагођена

специфичним потребама сваког појединца, прилагођавајући се њиховим интересима и навикама.

Као одговор на ове претпоставке, Pulsee је креирао једноставну и интуитивну платформу са централном апликацијом која може да искористи огроман потенцијал који посједује само технологија: остваривање веза, убрзање успостављања веза и побољшање интеракције међу људима који дијеле исте принципе, интересе и стилове живота.

Након пет година пословања, заиста смо одушевљени одзивом Италијанских потрошача. Пулсее је данас један од најцјењенијих дигиталних брендова у бранши електричне енергије и гаса, оцијенен са 4.3 на Trustpilot-у као и укупном оцјеном услуге “Одлично”.

Вјештачка интелигенција утиче на све аспекте наших живота. Може ли иста бити опасност за ПР професију или је треба сматрати више као могућност него пријетњу?

Вјештачка интелигенција, неспорно, прожима сваки аспект наших живота, покреће питања о свом утицају на професије попут односа с јавношћу. Умјесто да на вјештачку интелигенцију гледам као на неминовну пријетњу, залажем се за то да је видимо као вриједан ресурс. Вјештачка интелигенција нуди мноштво предности у комуникацији, укључујући анализу података, аутоматизацију задатака, приватност интеракције и управљање сложеним информацијама.

Замислите како алати вјештачке интелигенције могу издвојити огромне податке о потрошачима, пружити непроцјениве увиде у циљно обликоване комуникационе стратегије. Чак и рационализује мундане задатке ослобађајући стручњаке да се фокусирају на креативност и стратегију.

Промисљена и етички интегрисана вјештачка интелигенција служи као незамјенив савезник, повећавајући учинковитост и дјелотворност комуникационих и ПР настојања.

Међутим, кључно је препознати трајну вриједност међуљудских односа. Упркос напретку вјештачке интелигенције, људска повезаност остаје незамјенива у динамици преговора и међуљудским односима. Дакле, док вјештачка интелигенција унапређује ПР праксе, суштина људске интеракције остаје незамјенива код вођења комплексних видова комуникације.

АХРО компанија

Ахро се води једном сврхом – да омогући одрживу будућност кроз иновативна енергетска рјешења. Ахро је највећи швајцарски произвођач енергије из обновљивих извора и међународни лидер у трговини електричном енергијом и маркетингу соларне и вјетро енергије. Ахро комбинира искуство и стручност преко 6,000 запослених који се управљају страшћу за иновацијама, сарадњом и утицајном промјеном. Користећи најсавременије технологије Ахро врши иновације у циљу задовољења нових потреба својих потрошача у преко 30 земаља широм Европе, Сјеверне Америке и Азије.

У САД-у цијене гаса „утонуле“ у негативу

Почетком овог мјесеца догодио се занимљив феномен: берзанске цијене гаса у Сједињеним Америчким Државама ушле су у негативу, баш као и цијене електричне енергије! На Ваха Hub-у у Тексасу, цијене гаса за дан унапријед биле су у минусу 2,72 УСД/ммБту, а дан касније слично се догодило у јужној Калифорнији и у Аризони али с цијенама електричне енергије. Таква динамика показује огроман вишак енергије на америчком тржишту, а необичан догађај код гаса проузрокован је благим временом и сезонском одржавању гасовода који повезује поља у Пермијском базену с Мексичким заливом. Дотле, у Европи се гас наплаћује пет пута више, око 30 €/MWh!

(energetika-net.hr)

Нови рекорд производње из обновљивих извора

Будућност обновљивих извора је стигла. Обновљиви извори, растом Сунчеве енергије и вјетроенергије, били су ‘одговорни’ за рекордних 30 % свјетске производње електричне енергије у 2023. години. Том је највише допринијела Кина додавши 51% нове енергије из фотонапонских система и 60% из вјетроелектрана. Свијет је у 2023. произвео готово 40% електричне енергије из извора с ниским удјелом угљеника, јер су сушни услови резултирали рекордним падом производње хидроенергије, најниже у последњих пет година.. Недостатак хидроенергије надокнађен је повећањем производње из угља, а то је довело до повећања глобалних емисија у енергетици за чак 1%. 95% „прљаве енергије“ отпада на Кину, Индију, Вијетнам и Мексико.

(energetika-net.hr)

Саудијска Арабија: Иницијатива за нових 10 мијарди стабала

Како би се смањила ерозија тла и суша, заштитио биодиверзитет и ублажили утицаји климатских промјена, Саудијска Арабија улаже напоре у озелењавање пустиња. Један од досадашњих успјешних пројеката јесте рехабилитација Националног парка Тхадиа, који се простире на 600 km². Пројекат је укључио садњу 250.000 стабала и милион жбунова. Потом је Саудијска Арабија покренула Сауди Грeen Иницијативе, која има за циљ да се посади 10 милијарди стабала и обнови 40 милиона хектара деградираниог земљишта. Очекује се да ће више од 600 милиона стабала и жбунова бити засађено до 2030. године. Треба рећи да је око двије милијарде хектара земље широм свијета деградирано, што има утицај на више од три милијарде људи, а истовремено и на појачавање климатских промјена.

(energetskiportal.rs)

Како судар слане и слатке воде ствара електричну енергију?

Естуари су мјеста гдје се спајају слатководни ријечни и слани морски екосистем, а осмоса кључни процес који се дешава када вода пролази кроз полупропусну мембрану из подручја ниже концентрације соли, ка подручју више концентрације соли, покушавајући да изједначи равнотежу. Овај природни феномен ствара притисак који се може користити за производњу чисте енергије. Научници су препознали потенцијал осмосе као извора обновљиве енергије, међутим да би се то постигло, развили су посебне мембране

које омогућавају пролазак воде, али задржавају со и друге честице. Истраживачи Америчког хемијског друштва су подијелили податке истраживања стечене након развијања прототипа иновативне РЕД (реверзна електродијализа) мембране која омогућава ефикаснију производњу енергије. Иначе, прва осмотска електрана отворена је у Норвешкој 2009. године на обали Ослофјорда. Иако је ово био експериментални пројекат, показао је потенцијал осмотске енергије као обновљивог извора енергије. (balkangreenenergy.rs)

Дрвене елисе за вјетротурбине

Прве дрвене елисе за вјетротурбине на свијету постављене су у Њемачкој, недалеко од мјеста Кассел. Дрвене лоптице за вјетропаркове представљају покушај да се ријеша проблем отпада који настаје када истекне рок употребе опреме која чини један вјетропарк. Један од таквих корака било је и инсталирање највишег дрвеног стуба за вјетротурбине у Шведској почетком године. Произвођач тврди да производња дрвених лопатица смањује емисије CO₂ 78% и трошкове 20% у поређењу са традиционалним технологијама. Елисе су, због састава, највећи изазов за рециклирање у индустрији вјетра. Ове дрвене су дужине 19,3 метара, потпуно биоразградиве; направљене кориштењем CNC машина за глодање, издржљивије од оних направљених од фибергласа и способне да преживе чак и у најтежим условима рада вјетропаркова на копну.

(balkangreenenergy.rs)

Треба ли чистити фотонапонске панеле?

Сунчане електране на крову треба и одржавати, посебно у дужем периоду. Наиме, чишћење фотонапонских модула повећава ефикасност соларних електрана до 15-20 %, омогућује правовремено откривање оштећења и продужује животни вијек модула. Нечистоћа се накупља зависно о околини, временским приликама и постављању модула, а највише су изложене електране на равним крововима, уз прометнице и шуме, односно дрвеће. Киша у којој је пуно пијеска или пелуди, може смањити производњу панела, као и веће количине птичјег отпада и сличног. Зато професионални инсталатери препоручују чишћење сваке двије године средствима за чишћење, помијешаних са осмотском, прочишћеном и филтрираном водом.

(energetika-net.hr)

Дрвена „Фолксваген буба“ мијења адресу

Ремек дјело у свијету аутомобилизма, дрвена „фолксваген буба“ из Челинца (БиХ) након вишегодишње паузе, овог љета мијења адресу. Дјело столара Момира Бојића, који је преминуо прије неколико година, од тада стоји у гаражи, скривено од очију јавности. Возило је било радо виђено на улицама Босне и Херцеговине, али и свијета, али га сада његова супруга продаје. Иначе, „Буба“ је из фабрике изашла 1975. године, а прије више од десет година обложена је са 21.000 дрвених плочица које су занитоване у лим и изгледају као љуске. „Буба“ је сва од дрвета, од волана, ретровизора, свјетала, антене, мјењача, па до најситнијих детаља, а за вожњу у њој израђен је и специјалан качкет од дрвета. Највећа цифра која је раније нуђена породици је била милион долара, од Арапа, који је, у међувремену умро. (energetskiportal.rs)

Припремила: Татјана Кнежевић Перишић

АЛЕКСАНДАР ЦУЦА КРИВОКАПИЋ

КОЛЕГА ИЗ ДИРЕКЦИЈЕ ЗА ОИЕ

Свијет природе ме оплемењује

Пуних 27 година, Александар Кривокапић је дио Електропривреде Црне Горе, колега којег знају сви по надимку-Цуца, као страственог ловца, пасионираног љубитеља риболова и вишеструког шампиона у спортском риболову. Обожава псе, ужива кад с њима оде у шуму и кад све остало заборави. Понosan на своје претке, који су учествовали у биткама на Скадру, Граховцу и Мојковцу, али и у врху судске власти модерне Црне Горе

Татјана Кнежевић Перишић

Помало затечен нашим интересовањем, да „направимо“ причу о његовом интересантном

животу, Цуца нас дочекује са осмијехом; дубоким, мелодичним гласом, говори о својим радним почецима у Електропривреди Црне Горе:

Почео сам давно, има већ 27 годи-

на, да радим у тадашњем Електропреносу; као електротехничар IV степена; потом сам дуго, близу 15 година, радио у ФЦ Производња, најприје код директора Стевана Кнежевића,

па код Луке Јовановића и Бојана Ђордана. Прије три године, премјештен сам у Дирекцију за обновљиве изворе енергије, у Службу код Зорана Радуловића. На свим овим мјестима, радио сам и као електротехничар, и пословни секретар, и на програму увоза и извоза енергије, на дневном и мјесечном нивоу, који се звао ENEBIL; дакле, није ми било „досадно“, већ занимљиво, интересантно, са пуно елана и радних обавеза.

Ипак, за Цуцу је увијек постојао и други свијет:

Вјероватно сам рођен са том потребом да се остварим и у другим сегментима живота, осим радног и породичног. Не знам. Али знам да ми је, рецимо, лов пасија. Али не лов ради лова, већ, како каже наш Правилник, ради узгоја, заштите и одстрјела дивљачи, каже Цуца. Додаје да у Црној Гори, ловну дивљач и птице чине: препелица, шумска шљука, афричка грлица, као миграционе врсте, те јаребица, камењарка, као аутохтоне.

Не разумијем неке људе, који лове због новца, посебно законом заштићене врсте, међеде, срне, дивокозе, риса, тетријеба...то је наше богатство, понос да те врсте имамо, а не да буду предмет срамних трговина криволоваца, истиче Цуца.

Кад се неко бави ловом, онда је ту и риболов; Кривокапић је одавно у тим „водама“ и дугогодишњи је репрезентативац у спортском риболову. Најприје у бившој СФРЈ, онда у СРЈ, а после обнове државности 2006. године, члан је репрезентације Црне Горе; вицешампионску титулу освојио је у дисциплини „пловак“, каже, најзахтјевнијој и највише цијењеној дисциплини у спортском риболову.

Прије три године формирали смо и Спортско-риболовни клуб ЕПЦГ; имамо десетак такмичара, председник Клуба је Рајко Голубовић, уједно и председник нашег синдиката. Већ смо остварили добре резултате, а ове године очекујемо резултат који ће нам омогућити да уђемо у репрезентацију и да учествујемо на Свјетском шампионату!

Сезона, иначе, почиње баш у мају, Међународним купом Рожаје, који се одржава у Рибарићима, близу Новог Пазара; потом ЕПЦГ организује наш Међународни куп, вјероватно на Крупцу, и то 16. јуна, ће очекујемо „крем“ црногорског риболова. Након тога је државно првенство на Скадарском језеру, које ће трајати два дана, за нас јако, јако важно јер

Бољи сам човек уз свијет природе, а моји пси су велики, велики пријатељи. Колико год то чудно звучи, те племените животиње знају шта значи оданост, вјерност и љубав...

Кћерка Јелена са псом Реуем, прваком расе и најљепшим псом Црне Горе 2013.

првих десет такмичара иде на Свјетски шампионат. Учествоваћемо и на Купу Црне Горе, на којем прве три екипе иду на Балкански шампионат. Од екипе Електропривреде се много очекује; за нас пецају, осим Перка Томашевића и мене, Жељко Поповић, Сафет Серхатлић, Ранко Вуксановић, Никола Зуровац, дакле бивши прваци Југославије, Црне Горе, освајачи Златне укљеве, учесници Свјетског такмичења-много озбиљна екипа, с поносом каже Цуца, захваљујући и

нашој Компанији на разумијевању и подршци.

Колега Александар Кривокапић је и међународни кинолошки судија, тачније судија VI и VII групе.

Оцјењујем, на такмичењима, екстеријарни и радни капацитет ловачких паса, дакле, изглед, енергију, брзину којом проналазе дивљач и низ других фактора. Питате ме, откуд љубав према псима? Одавно, баш одавно, већ 32 године узгајам псе, највише енглеског сетера. Учествујем с њима и на изложбама, али највише волим кад одем у шуму, у лов. Не могу да опишем тај осјећај испуњености; около зеленило, тишина, раскош, пси уз мене, послушни, дресирани, онда лов...савршенство! Ништа друго не постоји, све проблеме заборавим, прича Цуца.

Како породица „трпи“ Твоје хобије?

Знате како; немам слободног времена, али се трудим да моје кћерке и жену укључим у тај мој, посебни свијет. И док су кћерке биле мање, свуда сам их водио, на изложбе паса по земљама Европе, Црној Гори...сад су већ одрасле, старија магистрира у Новом Саду, млађа у Подгорици. Али ту љубав према псима сам им пренио, баш као што је мој отац на мене. Породица је схватила да ја нијесам ја, ако нијесам ловац, риболовац, кинолог, и зато ме и подржавају. И вјерујте, бољи сам човек уз свијет природе, а моји пси су велики, велики пријатељи. Колико год то чудно звучи, те племените животиње знају шта значи оданост, вјерност и љубав. А многи људи? Умријеће, знати ништа неће о томе.

О надимку Цуца

Нико ме не зна као Александра, већ по надимку Цуца. Моја породица је поријеклом из Цуца, из старе Црне Горе. Праћед Радован-Шуњо је био учесник рата за Скадар, у том великом боју краља Николе, код којег је служио на двору. И носиоца Обилића медаље. Са војводом Милошем Кривокапићем, учествовао је у бици на Граховцу, као и на Мојковцу. С њим је, као дијете, био и његов син, мој ђед, Блажо. Вазда уз краља Николу и династију Петровић! Отац Радован Кривокапић се „окренуо“ судској власти, био је председник Вишег и Врховног суда. Јако сам поносан на њих, на своје презиме, на своје поријекло-и тако постах и остах-Цуца!

РАЗГОВОР СА МИЛОШЕМ КАРАДАГЛИЋЕМ О УМЈЕТНОСТИ И
ФОНДАЦИЈИ КОЈА ТРАНСФОРМИШЕ КУЛТУРНУ СЦЕНУ ЦРНЕ ГОРЕ

Кроз жице свјетске музичке сцене

Елеонора Албијанић

Фондација Милош Карадаглић основана је 2023. године са циљем да допринесе развоју културног и умјетничког стваралаштва у Црној Гори и региону, кроз додјелу стипендија за образовање из области музичког стваралаштва и подршку аудио-визуелним пројектима, те помоћ младима који припадају нарочито рањивим категоријама друштва.

Електропривреда Црне Горе се придружила успјешној причи и цијенећи значајан умјетнички потенцијал који постоји у Црној Гори, препознала да се заједничким дјеловањем у оквиру ове иницијативе пружа снажна подршка и шанса умјетницима из Црне Горе да нађу своје заслужено мјесто на међународној културној сцени на тај начин промовишући нашу земљу на најбољи могући начин.

Милош Карадаглић, име које својим дјеловањем и умјетничким радом проноси славу Црне Горе широм свијета. Да ли себе доживљавате као амбасадора наше државе, на који начин то најбоље радите?

Вјерујем да је привилегија и одговорност бити перципиран као амбасадор Црне Горе кроз свој умјетнички рад. Свјестан сам важности ове позиције и увијек настојим да је оправдам на најбољи могући начин, како кроз све аспекте моје личне каријере тако данас и дјеловањем кроз Фондацију која носи моје име и која је била мој дугогодишњи сан. Увијек сам се трудио да кроз свој рад прикажем и представим неку бољу Црну Гору, на начин на који она то заслужује у културно-умјетничком смислу, те да управо кроз свој рад и приступ према умјетности учиним да музика буде мост који нас све спаја и повезује. Истом идејом и мишљу се водим кроз своје дјеловање у Фонда-

Кратка биографија

Милош Карадаглић (Подгорица, 1983) је прослављени класични гитариста. Пажњу међународне јавности привукао је својим дебитантским албумом Медитерранео (2011), освојивши врхове класичних топ листа широм свијета, те Грамофонову награду Млади умјетник године. Као ексклузивни умјетник Дојче Грамофона, издао је шест студијских албума, наступао са највећим оркестрима у најпрестижнијим концертним дворанама свијета, освојио Classic Brit и Echo Klassik награде, а ББЦ Music Magazine га је 2016. сврстао међу Шест најбољих класичних гитариста прошлог вијека. Његов нови албум Baroque (2023), први за Sony Classical, побрао је похвале међународне критике и најавио ново поглавље у његовој импресивној каријери. Кроз свој рад, Милош остаје посвећен подршци младим музичарима, како кроз менторство (серијал Play Guitar with Miloš), тако и кроз активности које од недавно спроводи у оквиру Фондације Милош Карадаглић.

”

Прво бих поручио младим људима да вјерују у себе и да се никад не упоређују са неким другим

цији, чврсто вјерујући да у овом кутку свијета лежи невјероватан креативни потенцијал и да млади људи којима пружамо руку заиста заслужују подршку која им се даје, и која им итекако може помоћи да сјутра и они сами буду амбасадори наше земље, на сличан начин на који сам то ја данас, ма којим сегментом умјетности се бавили.

Од студентских дана, живите и радите у Лондону. Колико је тешко било на почетку, да се као студент из једне мале земље, изборите за своје мјесто на међународној сцени?

Моји почеци у Лондону са 17 година нису били без изазова. Истовремено, та искуства и потешкоће су ме обогатиле и мотивисале да стабилно ходам ка својим сновима и циљевима. Вјерујем да је у сваком тренутку сумње била кључна моја одлучност, јасан циљ и посвећеност послу којим се бавим и који волим највише на свијету. Све то ми је помогло да превазиђем почетне изазове и корак по корак изградим свој живот и своје мјесто на међународној концертној сцени.

Шта бисте препоручили младим људима који крећу путем којим сте и ви давно кренули? Шта је још, поред вриједног и преданог рада и талента, зачин у чорби која се зове успјех?

Прво бих поручио младим људима да вјерују у себе и да се никад не упоређују са неким другим. Треба остати посвећен циљу и не одустајати чак и када се чини да је пут дуг и тежак. Уз то, сматрам да је кључно његовати своју страст и љубав према ономе што радите, јер само то ће вам дати праву енергију и мотивацију да истрајете у најтежим тренуцима. На крају крајева, успјех је само резултат спремности кад вам се укаже права прилика. Он често долази из

Шанса за талентоване

Која је визија Фондације коју сте основали?

Визија Фондације Милош Карадаглић је да подржи најталентованије младе умјетнике из Црне Горе и региона, дајући им шансу да кроз подршку у најбитнијем развојном моменту унаприједи своје вјештине и представе свој таленат на међународном нивоу. Кроз финансијску подршку, менторство и приступ мрежи контаката коју сам градио током свих ових година, ми у Фондацији желимо да дамо свој директан допринос развоју културе и помогнемо младим умјетницима да остваре своје снове, колико год они велики били. Једна од основних вриједности којом се такође находимо у дјеловању је инклузивност, због чега посебну пажњу посвећујемо осигуравању једнаких могућности за све талентоване младе људе, нарочито оне који долазе из система социјалне заштите или оне који се суочавају са одређеним развојним изазовима. Уз подршку заједнице и компанија које су препознале важност спровођења наших идеја ми имамо амбицију да Фондација у будућности буде битна карика у културном животу Црне Горе.

Какви су даљи планови Фондације?

У првом реду, наше даље активности усмјерене су на планирање идућег циклуса стипендија. Оно што нас посебно радује је прилика да у наредном циклусу најавимо и нове партнере, укључујући Електропривреду Црне Горе. Што се тиче других планова, тренутно радимо на развоју додатних садржаја и пројеката који ће допринијети ширењу могућности за све наше талентоване стипендисте, као и омогућавање нових прилика, професионалних шанси и учешћа на важним регионалним фестивалима у току предстојећег љета.

Шта конкретно подразумева стипендија Фондације Милош Карадаглић?

Фондација са својим партнерима у тренутном циклусу додјелила је неколико различитих врста стипендија - двије у износу од 10.000 ЕУР; стипендију за подршку реализацији аудио-визуелног пројекта у Синхро360 студију у Порто Монтенегру; и стипендију за талентовану младу особу из система социјалне заштите или која се суочава са одређеним развојним изазовима, у било којој сфери умјетности и креативног стваралаштва. Слична структура планирана је и за наредни позив.

Шта бисте поручили свима који желе да се пријаве за стипендију?

Свима који желе да се пријаве за стипендију Фондације поручио бих да не оклијевају, већ да храбро крену корацима ка остварењу својих снова. Наше стипендије пружају не само финансијску подршку, већ и прилику за учење од колега, пријатеља Фондације и свих оних који нас подржавају од самог почетка. Оно што је важно за жири који оцјењује пристигле пријаве је аутентичност, жеља и посвећеност умјетности, јединствен израз и непоколебљива изврност.

комбинације талента, преданог рада, упорности, али и среће и подршке људи око нас. Стога, важно је да будемо захвални на приликама које су нам дате, људима који нам помажу на нашем путу, и да исто тако, када год смо у могућности, узвратимо на исти начин, помогнемо и отворимо врата неком другом.

Иза себе имате на стотине одржаних концерата, да ли концерти у Црној Гори имају посебну чар? Да ли за

концерте у Црној Гори бирате неки посебан репертоар?

За мене је привилегија наступати пред публиком у Црној Гори. Ту увијек осјећам јединствену енергију и подршку, јер ово је моја земља и она ће увијек имати посебно мјесто у мом срцу. Одавде је све и почело... Кад свирам код куће, увијек се трудим да репертоар буде нешто другачији, топлији и директнији, јер не постоји ништа на свијету сто више волим него осјетити ту дубину осјећања коју дијелим са својом публиком овдје.

ЈУ ДНЕВНИ ЦЕНТАР ЗА ДЈЕЦУ СА СМЕТЊАМА И ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ-НИКШИЋ

Мјесто гдје љубав лијечи

Прича о овој дјечи, прича је о нама и друштву које градим. О емпатији, разумијевању, о различитости која уједињује, уколико отворимо душу за оне којима је помоћ јако потребна. Дневни центар у Никшићу, од отварања па до данас, мјесто је гдје се долази са емпатијом, а излази са кнедлом у грлу и великим поштовањем за људе који осмијехом лијече ожиљке дјече и њихових родитеља

Татјана Кнежевић Перишић

Још од 15. јуна 2010. године, Дневни центар за дјецу са сметњама и особе са инвалидитетом у Никшићу је отворио врата за дјецу, која нијесу имала ту привилегију да се роде без здравствених проблема. У неких 370 квадрата, стао је читав један свијет наде, да кроз рад стручних лица, та дјеца постану дио заједнице, а да њихови родитељи, добију потребну едукацију која ће помоћи у том племенитом циљу. И ако иједна институција у граду уједињује све, то је Дневни центар; и ако ико заслужује сву врсту помоћи, онда је они заслужују!

Запослени и наша дјеца су као породица; једино тако може посао овдје да се ради, каже директор Центра Радован Рашо Драгнић. Насмијан,

Радован Рашо Драгнић

као и сви запослени, са пуно љубави, прича о дјечи који осам сати дневно проводе вријеме у овој установи.

Ујутро идемо за њих, потом доручкују, а затим слиједе разне радионице, прилагођене њиховим потребама. Сваком дјетету прилазимо посебно, свако од њих захтијева другачију његу, другачији приступ; ако се деси да неко буде аутодеструктиван или деструктиван, позовемо родитеље, попричамо, шта се то десило, шта га је наљутило, који покрети или ријечи су изазвале реакцију...и онда, сходно томе, реагујемо.

Свако од њих има неку „своју“ област; тако неко воли да учи кулинарство, неко шије, неко воли природу... Одемо тако на неки излет често. Имамо и мањих уређаја, гдје они уче те основне ствари; сад смо набавили и машину за штампу, па ћемо их обучавати да праве ознаке на капима, мајцама, чашама...

Многи воле и музику, неки да гледају филмове, неки да цртају у оквиру ликовне радионице...Формирали смо и Омладински клуб Виртус, па онда ту, с њима, планирамо разне активности, каже Рашо за наш лист. Након ручка, комбијем се дјеца возе кући, у пратњи стручних лица из Центра.

Нијесу заборављени ни родитељи па је прије коју годину, основана група за социјалну подршку:

Родитељи наше дјеце се састају сваких петнаест дана у просторијама Центра. Групу води наш психолог, а на састанцима размјењују мишљења, емоције, причају о проблемима, напретку, идејама шта би могло још да се уради... Рекао сам им да позову и друге родитеље, комшије, родбину, како би сви учествовали у социјализацији дјеце са сметњама и особа са инвалидитетом, јер су они дио овога друштва и имају право на све што имају и остала дјеца, каже Драгнић.

Посебно се то односи на дјецу са аутизмом, о којем се, како истиче Драгнић, и даље мало зна, као и на њихове родитеље:

Ми сви, морамо охрабрити родитеље, упутити их на остале институције, подијелити сазнања како њиховој дјечи најбоље помоћи у разним ситуацијама...Може се пуно помоћи дјечи са аутизмом до њихове друге-треће године... Имамо одличну сарадњу са једном данском фондацијом и рецимо, њихова чланица Маргет Нилсен је тако свога сина излјечила; он је сад студент, живи

са својом дјевојком...дакле има наде увијек, прича Драгнић. Са радом каже како једва чекају почетак рада на Центру за аутизам, који ће бити

у Озринићима, у некадашњој школи: Преко локалне управе и Министарства просвјете, добили смо око 11 хиљада квадрата; урађен је ела-

борат и парцелисано земљиште. Та стара зграда ће морати да се сруши, а пројекат ће финансирати баш ова данска фондација. С обзиром на то да је будући Центар за аутизам „ушао“ у капитални буџет Општине, надамо се да ће градња почети наредне године. Драгнић додаје да је аутизам постао дио живота у свакој заједници, па и у нашој.

Извршили смо одређено „мапирање“ у 80-так породица, у којима су лица са аутизмом, а мислимо да их има бар још толико, тако да је Центар „насушна потреба“ нашег града. Кадар је ту, у нашем Дневном центру, и само је до институција да ураде што смо договорили, каже Драгнић.

А у павиљону А, њих је девет. Дјевојка коју сам прво угледала, шири руке и грли ме; па опет, па опет...Зоран им је, са апаратом, атракција, грли и њега.

Друга, у колицима, њежно држи моју руку, толико њежно да се срце слама у тим очима, пуним своје свјетлости и наде. Насмијана лица дјеце и особља говоре да је у тој соби неки посебан свијет емоција, подршке, нечега што дијеле заједно, нечега чаробног и ужасно дирљивог за нас, који немамо често прилику да будемо, бар кратко, с њима.

- А, не знате ви колико они воле да се сликају, да позирају, да шетају, да иду у кафић с нама на сок или чај, колико су поносни на себе, прича нам Рашо. Додаје како ће у септембру, у договору са РТВ Никшић, добити „своју“ емисију, коју ће креирати они сами:

Биће то раритет у региону, не само

код нас. А у плану нам је и снимање филма! Глумица Бранка Оташевић и продуценткиња Клара Радоњић снимаће филм о нашим корисницима, о нашој дјеци, на различитим дестинацијама у граду и већ су нестрпљиви.

Колико ова дјеца воле дружења и учешће у друштвеном животу, говори податак да редовно учествују у спорстким дешавањима; тако су недавно отрчали „својих“ 200 метара на Острошком полумаратону, уз овације присутних грађана.

Или кад смо организовали Новогодишњи бал! Јер што би сви славили, а они не? Да сте виђели те радости, тог славља тада! Имали смо и Чарли Чаплина, и принцезу, и Црвенкапу, и Хајди, и Фриду Кало, гусара и вилењака...Па срећне, али заиста пресрећне родитеље, којима је то било невјероватно искуство са својом дјецом, одушевљено препричава догађај Рашо Драгнић.

Захваљује свима на подршци:

И Електропривреди Црне Горе, и Општини, и државним органима... бројним колективима у Никшићу, Спортском центру, клубовима и невладиним организацијама које позивају нашу дјецу на разне догађаје. Оно што потенцирам, када се обраћам за финансијску подршку, су обуке! Ми морамо ићи у корак са савременим системом рада, посебно када су особе са аутизмом у питању, како би стечено знање пренијели свима који су укључени у социјализацију те дјеце. Са осјећајем поноса, а има и зашто, каже како им је Маргит из Данске понудила боравак у Колашину, за сву дјецу и њихове родитеље те све особље Дневног центра, одушевљена њиховим начином рада.

Драго ми је што и други препознају нашу жељу и вољу да та дјеца буду равноправни дио друштва, укључен у све поре наше заједнице. Запад има више институција и финансија за бригу о рањивим категоријама друштва, али наше срце, посебно ово никшићко, мало ко има, закључује Рашо ову причу о дјеци, омладини, која се силно боре да надвладају себе и своје могућности, како би били дио свих нас.

Заслужују то њихови загрљаји непознатим људима, њихове очи које прате, са пажњом и радошћу свакога, њихове руке које праве кутије за накит, налијепљене срцима, које дијеле другима... Заслужују то све, и још много више, дјеца Дневног центра у Никшићу и све особље које се о њима брине...

ЂУКАНОВИЋ И МРВАЉЕВИЋ НА СВЕЧАНОСТИ ОТВАРАЊА ВЕ КРИВАЧА У ГОЛУПЦУ

Пуштен у погон један од највећих вјетропаркова у региону

На маргинама овог догађаја предсједник ОД ЕПЦГ састао се са предсједником Владе Републике Србије Милошем Вучевићем, амбасадором Републике Словеније у Републици Србији Дамјаном Бергантом и министарком енергетике и рударства Републике Србије Дубравком Ђедовић

Предсједник Одбора директора ЕПЦГ Милутин Ђукановић и руководилац Дирекције за развој и инвестиције Иван Мрваљевић, на позив представника инвеститора Alfi групе и представника компаније Ivicom Holding Крешимира Чондића, присуствовали су свечаном отварању ВЕ „Кривача“ - првог вјетропарка у источној Србији.

Вјетропарк „Кривача“, у Голупцу, простире се на површини од 56 км². Укупног је капацитета 105,6 MW и један је од највећих у региону. Састоји се од 22 вјетротурбине које ће годишње производити и до 310 GWh „зелене“ електричне енергије, што је довољно за покривање потреба чак око 75 хиљада домаћинстава током цијеле године.

Пројекат „Кривача“, вриједан 165 милиона евра, развила је компанија „Ivicom Holding“, док је вјетротурбине испоручила Nordeg група из Немачке, један од највећих свјетских произвођача вјетрењача. Вјетропарк, удаљен 130 км од Београда, на самој граници Србије и Румуније, смањиће годишњу емисију угљен-диоксида на око 115.000 тона.

На свечаном отварању предсједник Инвестиционог одбора Alfi групе Томаж Берлочник посебно се захвалио компанији Ivicom на челу са Крешимиром Чондићем на изузетном доприносу у развоју пројекта.

Компаније Ивисом и Nordeg, партнери су ЕПЦГ на пројекту изградње ВЕ „Гвозд“ чија реализација би треба-

ло ускоро да почне. Са компанијом Нордег у току су преговори о условима за испоруку вјетротурбина снаге 6,8MW за потребе будућег вјетропарка на Крновској висоравни.

Пројекат изградње ВЕ „Гвозд“, ЕПЦГ развија уз финансијску подршку ЕБРД-а са којим је потписан кредитни аранжман вриједан 82 милиона

евра.

На маргинама овог догађаја предсједник ОД ЕПЦГ састао се са предсједником Владе Републике Србије Милошем Вучевићем, амбасадором Републике Словеније у Републици Србији Дамјаном Бергантом и министарком енергетике и рударства Републике Србије Дубравком Ђедовић.

Мрваљевић, Чондић и Ђукановић

Вучевић и Ђукановић

ЕПЦГ У КОНТИНУИТЕТУ ПОДРЖАВА
ФОНДАЦИЈУ „ВОЛОНТЕРИ ЦРНЕ ГОРЕ“

Помажу сиромашне и немоћне

Фондација је настала на иницијативу десетак младих људи из Никшића, који су осјетили потребу да пруже помоћ угроженим суграђанима, а младима прилику да се укључе у активности од општег добра за заједницу

Марија Вукотић

Електропривреда Црне Горе наставља са успостављеним стандардима друштвене одговорности, пружајући подршку заједници, у очувању животне средине и друштва у цјелини, подржавајући реализацију бројних пројеката и учествујући у хуманитарним иницијативама.

Наша компанија подржала је и активности фондације „Волонтери Црне Горе“, која је настала на иницијативу десетак младих људи из Никшића.

Постоји много разлога који стоје

иза оснивања и досадашњег рада Фондације. Као неке од главних Мирко Павићевић, извршни директор Фондације, наводи лошу социо-економску ситуацију у Црној Гори у последњих десетак година, снажну мотивацију да се пружи помоћ угроженим суграђанима, као и могућност за младе да се укључе у активности за опште добро.

Пружајући помоћ угроженим појединцима и породицама, истовремено стављамо фокус и на едукацију и оснаживање младих кроз волонтерске активности, каже Павићевић.

Истиче да се волонтери се труде да кроз транспарентне примјере солидарности, промовишу значај волонтерског рада и подижу развој свијести и укључености грађана у хуманитарне иницијативе, како би на тај начин створили снажнију и одрживију заједницу.

Павићевић каже да су изузетно захвални Електропривреди Црне Горе АД Никшић на пруженој донацији у износу од 20 000 еура, која ће им омогућити реализацију једног од пројеката.

Електропривреда Црне Горе АД Никшић непрестано показује своју преданост заједници и важност филантропије у нашем друштву подстицајући и друге компаније и појединце да слиједе њихов примјер, захвалано каже Павићевић.

ЕПЦГ АД Никшић, каже Павићевић, већ дужи временски период је од највећих донатора Фондације, вјерује у мисију Волонтера Црне Горе и пружа подршку у њиховом хуманитарном раду.

Самим тим, ЕПЦГ директно утиче на добробит грађана Црне Горе, јер подршком пројеката Фондације, утиче на животе најугроженијих суграђана, наводи извршни директор фондације Волонтери Црне Горе.

Павићевић је истакао да постоји много начина помоћу којих грађани и бизнис заједница могу подржати рад и активности Фондације, како би била у прилици пружити помоћ

социјално угроженом дијелу становништва.

Први начин су донације у виду уплата на наш жиро рачун, док за други није потребан одлазак у банку, помоћ се може донирати путем сајта www.volontericrnegore.me, подсјећа Павићевић.

Наводи да грађани, осим новчаних донација, могу донирати робе и услуге, које су од кључног значаја за пружање помоћи угроженима.

Такође, сви који желе допринијети остварењу циљева могу се пријавити за волонтирање и на тај начин постати активни чланови наше Фондације и тиме значајно допринијети пружању помоћи грађанима којима је то најпотребније. објашњава Павићевић.

Фондација „Волонтери Црне Горе“, првенствено посвећена је пружању свеобухватне помоћи и подршке социјално угроженим породицама кроз обезбјеђивање основних потрепштина. Труде се да кроз рад укључе заједницу на различите начине, подстицајући развој осјећаја припадности и заједништва. Активности које спроводе у сарадњи са институцијама, организацијама и појединцима, су базиране на богатству ресурса, знања и вјештина којима заједница располаже. Такође, кроз редовну комуникацију са грађанима узимају у обзир њихове потребе и идеје како би их укључили у креирање програма.

Наш инклузиван приступ, омогућа-

ва да наше услуге буду доступне свима, чиме грађимо осјећај једнакости и солидарности, подсјећа Павићевић.

Грађани Црне Горе кроз свакодневне примјере показују своју хуманост и спремност да уложе вријеме и ресурсе за помоћ најугроженијима. Оно што се показало кроз рад Фондације је да, углавном, највише доприносе управо они који ни сами немају изобиље материјалних ресурса, а то нам говори о емпатији и солидарности које су присутне у црногорском друштву.

Фондација Волонтери Црне Горе, према ријечима Павићевића, суочава се са низом изазова који захтје-

вају сталну пажњу и прилагодљивост како би осигурали успјешне акције и пројекте и наставили доприносити заједници на најбољи могући начин.

Један од кључних изазова, свакако, јесу брзе друштвене промјене и економска ситуација у земљи што свеукупно доводи до све већег броја људи који се пријављују за помоћ. У оваквим условима трудимо се да што већем броју људи пружимо потребну подршку и помоћ и да оптимално искористимо расположиве ресурсе како бисмо одговорили на растуће потребе заједнице, закључио је Мирко Павићевић, извршни директор фондације Волонтери Црне Горе.

АКЦИЈА ДДК ЕПЦГ

Кад радници заврну рукаве

Поводом обиљежавања Дана ХЕ „Перућица“, Клуб добровољних давалаца крви Електропривреде Црне Горе, организовао је акцију добровољног давалаштва крви, којој се одазвано 21 добровољни давалац драгоцјене течности. Наш Клуб је, од 2007.године, испоручио око 3500 јединица крви, истиче предсједник Митар Вучковић

Татјана Кнежевић Перишић

Вучковић, који је и предсједник Црвеног крста Црне Горе, каже да се ова традиционална акција, први пут организује у ХЕ „Перућица“.

Жељели смо да поводом 12. маја - Дана наше најстарије велике електране, ове године акцију уприличимо управо овдје, уважајмо ове хуманисте, којих је у „Перућици“ увијек било у великом броју; захваљујем и Заводу за трансфузију крви, који је на свој начин допринио успјеху акције.

Вучковић каже да је поносан на све хуманисте наше Компаније, као и на резултате које Клуб добровољних давалаца крви остварује у континуитету.

Од 2007. када је Мрка Мркић, са групом колега, основао наш Клуб, испоручили смо око 3500 јединица ове драгоцјене течности онима којима је била најпотребнија. И то је, заиста, за понос и поштовање. Имамо колеге који су више десетина пута дали крв, а вјерујемо да ће се и нове, младе колеге, одазвати нашим редовним акцијама, поручује Вучковић.

Најавио је још три акције, у организацији Клуба Електропривреде, до краја године.

Увијек смо се везали за важне датуме Компаније; нашим акцијама обиљежавамо Дан ХЕ „Перућица“,

Дан ТЕ Пљевља, рођендан ХЕ „Пива“, Дан ЕПЦГ и завршну, децембарску акцију ДДК. Некада, док смо били јединствен колектив, имали смо и крилатицу, базирану на причи о планини Лукавица и њених 365 извора, да и ми прикупимо онолико јединица крви, колико је дана у години...И неколико година смо успијевали да остваримо тај циљ! Захваљујем свим колегама који су се и овога пута одазвали на наш позив и заказујем нови сусрет већ крајем августа или почетком септембра, на годишњицу оснивања Електропривреде Црне Горе, закључује Вучковић.

Иначе, процедура за добровољно давалаштво крви је врло једноставна: кроз попуњавање упитника, одређује се ко може дати крв, након чега слиједи одређивање крвне групе и узорковање хемоглобина, каже нам Биљана Станишић, из Одјељења за добровољно давалаштво крви. Потом слиједи љекарски преглед, након чега се приступа вађењу крви. Станишић каже да су све овакве акције, од непроцењиве важности за Завод и за све оне којима је крв неопходна.

„Новитет“ акције ДДК-а је била и наградна игра за све даваоце крви. Наиме, Синдикална организација запослених ЕПЦГ је обезбиједила телефон Galaxy S 21 FE, којег је, у наградној игри, освојио је Зоран Мијушковић, који је међу првима донирао крв.

Тања Никчевић

Дарко Кривокапић

Радован Ђукановић

Снежана Бановић

Најрјеђа крвна група је „АБ-“

Дарована крв се, у Заводу за трансфузију, разлаже на еритроците, тромбоците и крвну плазму. Еритроцити се могу чувати укупно 42 дана, тромбоцити 5 дана, а плазма, која се замрзава на температури од -40 степени С, до три године. У Црној Гори је највише грађана са А+ крвном групом, као и у остатку Европе. Свега 1% људи има АБ- групу, која је најрјеђа крвна група на овим просторима.

18. МЕЂУНАРОДНИ ПОДГОРИЧКИ САЈАМ КЊИГА И ОБРАЗОВАЊА

Читај, буди класик!

Међународни подгорички сајам књига, једна од најважнијих културних манифестација у Црној Гори, трајао је од 10. до 17. маја. Електропривреда Црне Горе била је један од покровитеља овогодишњег Сајма

Драгана Б. Мијушковић

Свечано отварање, 18. по реду Међународног сајма књига и образовања, одржано је у Музичком центру Црне Горе. Овогодишњи Сајам књига у Подгорици, своје пунољетство прославља под слоганом “Читај, буди класик!” Присутнима се на самом почетку обратио Предраг Уљаревић, директор издавачке куће Нова књига и оснивач Сајма књига, који је посетио на велике успјехе које су остварили у претходним годинама.

“Најрадосније се сјећамо хиљада и хиљада читалаца који из године у годину испуњавају сајамске просторе и програме, као и хиљаде књига које су читаоци могли да виде по први пут у сајамској атмосфери. Неке од тих књига су обиљежиле године издања сајма и читаве културне сезоне. Неке од њих су, што је много важније обиљежиле, просвијетлиле и промијениле нечије животе. Зато смо и Међународни подгорички сајам књига и основали,” навео је Уљаревић.

Са овог сајма покретане су нове иницијативе и области издаваштва, културне и образовне политике. Једна од њих, Подгоричка иницијатива регионалних издавача формализована је на 18. Сајму књига као најважнија иницијатива сарадње регионалних издавача у области издавачких стандарда, уређења тржишта, ауторских права, у новим друштвеним, медијским и технолошким околностима,” навео је УИјаревић.

Почасни гост Сајма ове године је Република Француска, која је у прилици да представи ауторе из своје земље, преводиоце, издаваче, дистрибутере, као и све оне који су на

различите начине повезани са књигом.

“Овим позивом нам је указана част и њиме се истиче јачање наших односа са Црном Гором и наша подршка Црној Гори на путу ка европским интеграцијама. Током Сајма књига у оквиру простора под називом Француска посјетиоци су имали прилику да испрате сјајан програм у оквиру кога је добар дио посвећен Црној Гори и региону, рекла је амбасадорка Републике Француске у Црној Гори, Њ.Е. Ен Мари Маске.

Првог дана Сајма, била је промоција књига француског књижевника Жан Франсоа Галта, који је представио своју двојезичну књигу „Путештвија по земљи која више не постоји: Линија Београд – Бар“

Драго ми је да сам опет овдје с обзиром на то да сам боравио у Црној

Гори и да сам овдје стварао једну књигу. Књига је ипак нешто живо у Црној Гори и читавом региону,” истакао је у свом говору француски књижевник Жан Франсоа Галту.

Велику подршку организацији сајма пружило је Министарство просвете науке и иновација. У то име, ресорна министарка, Анђела Јакшић-Стојановић захвалила се организаторима и свима онима који су допринијели реализацији овог сајма.

„Ваш труд и преданост омогућавају да уживамо у широком спектру књижевних дјела са више о 100.000 наслова који ће бити изложени,” поручила је министарка.

Такође је и министарка културе и медија, Тамара Вујовић истекла важност читања и упутила на посебно значење слогана “Читај, буди класик!”.

“Међународни сајам књига пружа издавачима, ауторима и књижарима прилику да промовишу своје књиге и нове наслове што је важно за ширење свијести о књигама међу читаоцима и привлачење пажње на нове радове и ауторе омогућавајући издавачима и ауторима да директно комуницирају са потрошачима и остваре продају књига. Хвала свима који су дали допринос да се и ове године одржи Међународни сајам књига и образовања и да буде садржајан, богат и инспиративан. Буди класик значи – буди човјек знања, просвећености, посвећен врлинама, имај добру основу. Буди класик да не завлада незнање које се често маскира у новост и авангарду,” апострофирала је Вујовић.

ОД „ЛУШТИЦЕ БАУ“ И БЈЕЛИЛА ДО ПЕРАСТА

Седамнаести дан фебруара, лично је на мајски или јунски дан, високе температуре, гужве по цестама, људи на плажама...и пут ме је одвео ка Луштици Бау. Читајући и слушајући коментаре о овом новом туристичком насељу, вакат је био да га и ја обиђем.

У насељу Бјелила, спуштио сам се код моје најомиљеније старе куће на хриди, прошетао обалом Пераста, која никада није сама, застајао поред перашких палата и кућа, плијене једноставношћу, зраче отменношћу.

Случајни сусрети са драгим људима које годинама нијесам видио, дан је прошао као један трен.

Текст и фотографије:
Андреја Касом

НИЈЕ ЗЛАТО СВЕ ШТО СИЈА

Од кружног тока поред Солила, кренуо сам новим путем који води ка Плавим хоризонтима и Луштици Бау. Велики број камиона које сам сретао цијелом дужином пута, наговјештавало ми је да је овај цијели простор велико градилиште. Био сам у праву, доласком до краја новог пута, прашина која је парала кристално плаво небо увјерила ме је да се ради пуним капацитетима. Паркирао сам се на паркингу, нијесам желио аутом ићи ка марини. Застао сам на лијепо сређеном видиковцу, прво што ми је упало у очи био је светионик тај вјечити знак на почетку и крају свијета. Нијесам се много задржао, прашина од камиона поћерала ме је раније, то нијесам желио. Спуштајући се налазио сам на лијепе кадрове луке и светионика, морао сам их овјековјечити, мирно море у јутарњим сатима са малом измаглицом у даљини биле су слике које вриједе. Пролазећи главном цестом, поред кућа, које су комбинација старе и нове архитектуре, иако је све лијепо скоцкано, у мени није пробудило никакав осјећај, нијесам могао осјетити душу овог насеља. Помислио сам то ће се десити када стигнем до луке. Шетајући Променадом поред луке у којој су смјештене луксузне јахте, упијајући погледе и са једне и са друге стране, осјетио сам да не припадам овом мјесту, једва сам чекао да га прешпартам и наставим даље по замишљеном плану. Једино одредиште које ме је звало био је светионик. Прислоњен при зиду, дивео сам се његовој љепоти,

ти, као и љепоти Ловћена обавијеним снијегом, са јутарњом измаглицом, осјетио сам мистике тишине. Био сам у свом свијету, упијао сваки тренутак, те слике желим да памтим. Од светионика, желио сам одмах кренути ка ауту, комби који одводи туристе ван сезоне вози сваки сат времена, док у сезони његове туре крећу сваке пола уре. Чекајући час поласка, имао сам времена да сједнем у једном од локала и попијем кафу, уживајући још мало у тим топлим зрацима фебруарског сунца. Док сам ишао ка локалу, обратио ми се љубазан момак из обезбјеђења са ријечима да је забрањено сликање професионалним апаратом. Морао сам одреаговати на његов коментар да бих испоштовао то правило, али није од рампе па до Променаде нијесам видио знак да је забрањено фотографисање, а ако је проблем сваку фотку могу избрисати, ове ми не значе много у животу. Човјек је радио свој посао, а

мене је освојила његова љубазност, позвао сам га да частим пиће, није могао, на дужности је. Био сам зачуђен овим правилом, о којем појма нијесам имао. Ово ми се никада није десило, а обишао сам много свијета, био у многим туристичким насељима. Сјео сам у једном ексклузивном локалу, да ли је ресторан или хотел, нијесам водио рачуна о имену истог, једино ми је била жеља да уживам у испијању турске кафе до тренутка када ћу кренути превозом до паркинга. Ужитак је изостао, „тање“ кафе у великој чаши, у животу нијесам пио, а није била баш јефтина. Испео сам је до пола, и кренуо ка превозу без икакве жеље да се поново вратим, иако сам читао и слушао само хвало-спјеве о Луштици Бау.

КАМЕНА КУЋА СВЈЕДОК ПРОХУЈАЛОГ ВРЕМЕНА

Пролазећи кроз Радовиће, упутио сам се ка насељу Бјелила, мало мје-

сто које има изглед идеалан за разгледнице, али питам се до када, јер нови објекти ничу ко печурке послје кише, многа градилишта су на све стране. Упутио сам се ка мојој најомиљеној кући на нашем приморју, фоткајући је са свих страна. Ни сам не знам колико фотографија имам ове куће, а сваки пут су другачије, очарају ме љепотом, спокојем. Када сам хтио доћи до камене плаже, са које је најљепши поглед на ову јединствену љепотицу, опкољену морем са свих страна, морао сам прескочити ограду једне викендице, проћи њеном терасом. Чудо-невиђено! Сва чуда која су ми се издешавала овог дана у једном трену су нестала када сам сјео на једном великом камену са којег ми се поглед није скидао са ове успаване љепотице. Сваки детаљ на њој сам упијао, пунили су ме неком посебном радошћу, иако је оронула, има душу, то је оно што нама треба, знак наше препознатљивости. Свуда по свијету старине се цијене и чувају, то је оно што привлачи туристе, а модерног има у свакој земљи, на сваком кораку. Оригинално земље, да је среће, морала би се сачувати. Но, мене не би чудило да једног дана и ова успавана љепотица нестане, остану само фотографије за сјећање на њу, а њено мјесто заузме неки модерни објекат. Није ми се журило у овом дану окупаном сунцем, и када сам се напунио љепотом, са стијене сам кренуо кроз насеље, у којем су ме и руине одушевљавале, морао сам их овјековјечити, њиховој фотогеничности нема премца.

ПЕРАСТУ СЕ УВИЈЕК РАДО ВРАЋАМ

Остављајући Бјелила за собом, упутио сам се ка Перасту. На диони-

ци пута од тунела Врмац до излаза из Котора задржао сам се више но што ми је требало времена од Котора до Пераста. Ништа чудно за Котор. Доласком до Пераста, ауто сам паркирао на паркингу испред улаза, једва сам нашао празно мјесто. Иако се могло проћи и обалом, желио сам ту дионицу прећи пјешке, дан је био идеалан за лагану шетњу. Овај градић ми је увијек изазов, те старе куће, палате, грбови изнад улазних врата капија, старинска врата, прозори са дрвеним шкурама...увијек ми причају нове приче.

Ужитак ми је шетати овом обалом, хватати снимке детаља на које многи не обраћају пажњу и бити сретан што овај градић живи и онда када није шпиц туристичке сезоне. Пераст који је име добио по илирском

племену Пируста, заиста памти, има пуно својих прича. Од 1336.године је имао своје бродоградилште, које је радило до 1813.године и свој највећи процват доживљава од ХВИИ и ХВИИИ вијека када је свјетским морима пловило стотињак перашких лађа. То је и разлог што су најмонументалније перашке грађевине управо из тог периода. Некада познат по морепловству и најпознатијој поморској школи у којој је Петар Велики по препоруци Венеције синове племићких фамилија слао у Пераст да се обучавају код познатог математичара и морепловца Марка Мартиновића.

Подаци говоре да је током 1698 и 1698.године на броду Марка Мартиновића пловило 17 руских кнежева. Данас се Пераст налази на свакој туристичкој мапи, незаобилазна је дестинација заједно са острвом Госпом од Шкрпјела и Светим Ђорђем, за све посјетиоце ове наше, прелијепе земље. Доказ је и овај фебруарски дан када је био велики број аутомобила регистарских таблица из Србије, Босне и Херцеговине, Косова... У повратку од Музеја града, и сусрета са драгим људима које годинама нијесам видио, имали смо жарку жељу сјести на некој тераси са које се пружа прелијепи поглед на острва, али на нашу жалост, слободног мјеста није било. У унутрашњости објекта, у овако лијепом дану, нијесмо жељели сјећети. Дружење смо наставили у шетњи, испратили су ме до паркинга и договорили нови сусрет. Дан је прошао као један трен.

Бомбардовао нас је цивилизовани и демократски свијет.
Било нам је задовољство.

Глава у коју ништа не улази је мјесто високог безбједносног ризика.

Иде од љекара до љекара без коверте. Нико не зна шта му је.

Извршитељима не треба харизма. Они и без ње плијене.

Изгледа да и у проституцији има проституисања.
Све је исполитизовано.

Јављам се за ријеч под тачком Разно пошто се једино у то разумијем.

Кад непознати починилац стиже да почини
све оно за шта га оптужују?

Када је у питању очување јединства, најзапаженији
су напори лудих и збуњених.

Код нас је и два плус два десет посто више него лани.

Љубим те и покривам, рече политичар функцији.

Моле се симпатизери да на страначком скупу остану до краја.

Морамо се мало и насмијати на сву ову муку, рекоше мазохисти.

Наша интерпункција се састоји само од слабих тачака.

Несавјесни терориста оставља бомбе поред корпи за смеће.

Није живот што и поље прећи. Осим ако поље није минско.

Они који су за посматрање биљеже рекордну гледаност.

Полиција апелује на возаче да не возе у алкохолисаном стању.
Па, кад да возе?

Пошто већина Американаца не зна ко им је предсједник,
демократски је да то буде неко ко ни сам не зна за себе.

Причајте ви то неком другом. Ми вам већ вјерујемо.

Разлике су наше богатство. Сваки час смо нешто друго.

Смак свијета се стално одлаже за неки повољнији тренутак.

То је човјек од укуса, што му људождери умију да цијене.

Толико пута смо дотакли дно, да је то,
временом, прерасло у нешто више.

У сваком житу има кукоља, па ни у нашем нема ничега осим њега.

Чему служи нос? Користи се у сврху забадања у
туђе ствари, а налази примјену и код дисања.

Читање опушта и води у неки љепши свијет.
Рецимо, читање Дантеовог „Пакла“.

Што је човјек, а мора бит' човјек, али мора ли и према мени?

Бојан Рајевић

“Живиш само једном, али ако то чиниш
како треба, довољно је и једном.”

Ме Вест

“Ако желите живјети сретан
живот, повежите га с циљем, а
не с људима или стварима.”

Алберт Ајнштајн

“Главна ствар је не колико дуго, већ
колико сте добро живјели.”

Сенека

“Живот није проблем који треба ријешити,
већ стварност коју треба доживјети.”

Сорен Киеркегард

“Неиспитани живот није
вриједан живљења.”

Сократ

“Живот никад није лак.
Треба обавити посла и испунити обвезе –
обвезе према истини, правди и слободи.”

Ј. Ф. Кенеди

“Живот је заиста једноставан, али људи
инсистирају на томе да га закомпликују.”

Конфуције

”Пазите на своје мисли;
оне постају ријечи.
Пазите на своје ријечи;
оне постају дјела.
Пазите на своја дјела;
она постају навике.
Пазите на своје навике;
оне постају карактер.
Пазите на свој карактер;
он постаје твоја судбина.”

Лао-Тзе

“Живот је десет посто онога што
ти се догоди и деведесет посто како
ти на то реагујеш.” Цхарлес

Свиндолл

“Живот је цвијет којем је
љубав мед.” Виктор Хуго
“Живот је стварање утицаја,
а не стварање прихода.”

Кевин Крусе

“Два најважнија дана у вашем животу су
дан рођења И дан када сазнате зашто.”

Марк Тваин

Сваки тренутак је нови почетак.”

Т.С. Елиот

tanja.nikcevic@epcg.com

”БУДИ У ТОКУ
– БУДИ У ИГРИ”

НАГРАДЕ
100. КОЛА:

XIAOMI SMART BAND 8
ACTIVE (BLACK)
SMARTWATCH

x5

TESLA MX301BX
MIKSER

x5

INTENSO XS5000
(WHITE) POWERBANK

x5

ASUS
90XB04ZN-BBP020
TORBA

x5

100. КОЛО
НАГРАДНЕ ИГРЕ

”БУДИ У ТОКУ
– БУДИ У ИГРИ”

100. КОЛО
НАГРАДНЕ ИГРЕ

”БУДИ У ТОКУ
– БУДИ У ИГРИ”

Наградно питање:

КОЛИКО ГОДИНА РАДА ЈЕ ОБИЉЕЖИЛА ХЕ ПЕРУЋИЦА

ПРАВИЛА:

Право учешћа у наградној игри имају само запослени у ЕПЦГ који тачно одговоре на питање и пошаљу купон са одговором и личним подацима. Сваки запослени може послати само један купон. Сви који пошаљу два или више купона, као и они који погрешно одговоре на питање, биће дисквалификовани. Наградну игру приређује Сектор за корпоративне комуникације, те запослени у њему не могу учествовати.

Купоне је потребно послати најкасније петнаест дана од датума изласка листа на адресу ЕПЦГ, Сектор за корпоративне комуникације, Вука Караџића 2, Никшић, са назнаком „за наградну игру”, или убацити у за то предвиђене кутије.

Добитници ће бити контактирани по извлачењу, а њихова имена објављена у наредном броју листа Електропривреда.

КОМИСИЈА ЗА ИЗВЛАЧЕЊЕ:

Милица Абрамовић (Сектор за корпоративне комуникације)
Миодраг Вуковић (Сектор за корпоративне комуникације)

ДОБИТНИЦИ 99. КОЛА:

Xiaomi Smart Band 8 Active (Black) Smartwatch X5

Тања Ћипранић (Дирекција)
Данијела Миљанић (Снабдијевање Подгорица)
Данијела Бошњак (ХЕ Пива)
Милинко Раичевић (ХЕ Пива)
Даница Калем (ОЈ Котор)

Addison 307014 Торба X5

Предраг Тодоровић (РЦ Подгорица)
Гордана Дендић (Снабдијевање Подгорица)
Момчило Николић (Дирекција)
Едис Нурковић (ФЦ Снабдијевање)
Лидија Шекуларац (ОЈ Беране)

Nutribullet Блендер X1

Ивана Голочевац (ОЈ Пљевља)

Tesla IC200B Решо X2

Марина Булатовић (ОЈ Колашин)
Сретен Гојковић (Дирекција)

SONICGEAR Слушалице X5

Бобан Даниловић (Снабдијевање Подгорица)
Александар Тошић (ТЕ Пљевља)
Александар бановић (ХЕ Перућница)
Маја Булајић (Дирекција)
Игор Вучимић (ОЈ Херцег Нови)

Име и презиме:	Име и презиме:
Пословна јединица:	Пословна јединица:
Број телефона:	Број телефона:
е-маил:	е-маил:
Одговор:	Одговор:

„ХАНСЕНОВА ДЈЕЦА”
ОГЊЕНА СПАХИЋА

Огњен Спахић један је од најзначајнијих писаца савремене црногорске књижевности који се својим талентом издваја од осталих стваралаца. Својим интелектуалним искуством и постмодернистичким концептом литерарног стварања, гради јединствени свијет својих дјела. Сликајући менталитет друштва, деградацију човјекове личности те критикујући актуелна друштвено-политичка дешавања, аутор се служи иновативним механизмима и формама, поетским модификацијама и језичким експериментисањем чиме посебно окупира пажњу својих читалаца.

За роман „Хансенова дјеца“ добио је награду Меша Селимовић за најбољи роман објављен у Хрватској, Србији, Црној Гори и Босни и Херцеговини 2005. године. За исти роман добитник је међународне књижевне награде „Овид Фестивал Призе“ за 2011. годину која се додјељује за преведену књижевност објављену у Румунији.

У роману којим се прославио широм Европе „Хансенова дјеца“, насловна синтагма представља метафору друштвене изопачености, сакаћење тијела, болести која разара човјека. Хансенова дјеца симбол су лепре као проклетства које напада биједне људе. У подтексту романа налази се библијска прича, односно старозавјетна болест. Лепрозоријум у којем се одвија радња смјештен је на југоистоку Румуније. Јунаци романа губе слободу, јер представљају опасност заразе за друге, док се губитак идентитета препознаје у деформацији човјекове физиономије, губитку косе, браде, обрва. Најосјетљивија мјеста су мушки органи, које аутор пореди са „кривим и неупотребљивим старачким прстима“. На једном мјесту у роману приповједач каже: „Имао сам ријетку срећу да моја мушкост остане нетакнута чаролијама бацила Герхарда Армауера Хансена. А како сам и прије болести био обдарен пристојним димензијама, позиција нашег приповједача - убрзо након доласка - дефинисана је статусом вође, шта год да је то значило на овом мјесту“.

С обзиром на популарност коју има на простору бивше Југославије, критичари називају Спахића југословенским писцем, али он никада не жели да истиче национално као ознаку књижевности у некој земљи. Иако је почео да пише са 17 година, Спахић признаје да више ужива у улози читаоца него писца. Оно што је сасвим сигурно и потврђено јесте да читаоци широм земаља, у којима су његова дјела присутна, уживају у ишчитавању страница испуњених занимљивим фабуларним догађајима и разноврсним темама које откривају Спахићево широко познавање свјетске литерарне продукције.

Припремила: др Маријана Терић

ПРЕПОРУКЕ

ОПСЕСИЈА ПАДОМ
АНАТОМИЈА ПАДА ЖИСТИН
Трије / (2023)

„Анатомиа пада“ је двоипосатни филм којим је Жистин Трије освојила „Златну палму“ 76. Канског филмског фестивала, чиме је постала тек трећа редитељка у историји Кана којој је то пошло за руком.

До пада из наслова филма долази већ у првим његовим кадровима. Убрзо након што дијалог између Сандре (коју глуми Сандра Хилер) и студенткиње која ју интервјуише о њеним књигама буде онемогућен гласном музиком коју пушта њен муж Семјуел и након што студенткиња напусти њихову кућу, њихов једанаестогодишњи, готово слијепи син проналази Семјуелово беживотно тијело испред куће.

Градња напетости од првог минута, нелагодна атмосфера и беживотно тијело у раној фази филма, тема умјетника и умјетности, наговјештена тема лезбијства, приближавају Тријеину „Анатомиа пада“ француском Новом таласу.

Међутим, док код његових класичних аутора нема неизвјесности у погледу тога ко је извршилаца насиља, него се то одмах зна, па се касније трага за мотивима злочина, Тријеова „игра“ на питању да ли је пад са почетка филма последица самоубиства или убиства. Тријеова лопту пребацује у двориште гледаоца увлачећи га у радњу и приморавајући га да, умјесто о мотивима поступака ликова, промишља о мотивима властитог односа према јунацима, властитих предрасуда у вези са тим ко би могао бити кривац. Гледалац, умногоме (што је условљено и формалним рјешењима на филму) дијели перспективу Сандриног и Семјуеловог слијепог сина: будући спријечен да види шта се десило, у ситуацији је да се бави нагађањима и претпоставкама у трагању за истином о паду.

Нагађања и претпоставке су усмјераване извођењем доказног поступка према којем се, у филму, успоставља јасна иронијска дистанца, као и према идеји да је на тај начин уопште могуће утврдити истину. Сама редитељка о свом филму каже да су у њему двије приче – тужиоца и одбране, а да ни једна није истинита. Тема односа између истине и фикције ненаметљиво је била активирана већ на почетку, у дијалогу између Сандре и студенткиње, касније и у разговору између Сандре и њеног адвоката који покушава да јој, на њено инсистирање да доказ тужиоца (снимљени разговор између ње и њеног мужа) не одговара стварности, објасни како стоје ствари; каже јој: „Кога брига за стварност? Мораш почети да размишљаш о начину на који те други виде“...

„Анатомиа пада“, како је то сугерисано и обликовањем лика дјечака, говори о лимитираности могућности перцепције и сазнања о свијету и другима.

Припремио: Бојан Рајевић

DOBRA ENERGIJA

⚡ PREUZMI BESPLATNO ⚡

